

Millî Folklor

Prof. Dr. Bâfir SAKAĞÖLU

Prof. Dr. Dursun YILDIRIM

Türker ERCÖLU

Mustafa TATÇI

M. Öcal OĞUZ

Murat KARABULUT

Yener ALTUNTAŞ

Ahmet ÇAKIR

Nadiye YILDIZ

Enine KIRCI

Hadice OKTAY

Şeker TURAN

Ali YAKICI

Ocak - Şubat - Mart | 1 | 1989

İÇİNDEKİLER

MİLLÎ FOLKLOR DERGİSİ : Ne	
Lüzum Vardı?	1
YOZGATLI HÜZİNİN HİZBİ	
MAHLASLI BİR ŞİİRİ	3
PROF. DR. SAİM SAKAOĞLU : Bazı	
Aydınlarımıza Bir Türlü Sevdiremediği-	
miz Halk Edebiyatımız	4
Prof. Dr. DURSUN YILDIRIM: Sözlü	
Gelenek Kültürü	6
TÜRKER EROĞLU : Sahnelenen	
Halk Oyunlarının Çoğu Uydurma	
mi?	8
MUSTAFA TATÇI : İslamî Türk	
Edebiyatında Türlerle İlgili Bazı	
Problemler	11
M. ÖCAL OĞUZ : Yunus Emre Neden	
Kalıcıdır?	14
ALİ RAHMAN'DEN BİR ŞİİR:	
Yar Aşkındır Bar Aşkındır	16
MURAT KARABULUT : Kıbrıs	
Folkloru Mu Kıbrıs Türk Folkloru	
Mu?	17
YENER ALTUNTAŞ: Kuzey	
Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde	
Giyim-Kuşam	19
REYHAN'DEN BİR ŞİİR:	
Tekellüm:	20
HALİL KARABULUT'TAN BİR	
ŞİİR: Vahdet	20
AHMET ÇAKIR : Kuzey Kıbrıs	
Türk Cumhuriyeti Halk	
Oyunları	21
NACİYE YILDIZ: Folklor Derlemele-	
rinde Dikkat Edilmesi Gereken	
Hususlar	23
EMİNE KIRCI: Bilinmeyen Bir Halk	
Şairi: Aşık HÜSEYİN	25
DERTLİ'DEN BİR ŞİİR	26
KATİBİ'DEN BİR ŞİİR	26
HATİCE OKTAY: Samsun'un	
Aydoğdu Köyünde Derlenen	
Maniler	27
ŞEKÜR TURAN: Uygur Halk Koşak-	
ları	29
ALİ YAKICI: I. Milletlerarası Türk	
Halk Edebiyatı ve Folklor Kongresinin	
Ardından	30

NE LÜZUM VARDI?..

"Türkiye'de folklor çalışmaları -Cumhuriyetin ilk yıllarıyla kıyaslandığında- günümüzde daha teknik cihazlarla ve ilmi metotlarla yapılmaktadır. Ancak bu çalışmaların yayımlandığı dergi ve kitap sayısı o yılların çok gerisindedir."

Piyasada çeşitli konularda yayım yapan yüzlerce dergi varken ve bunların en ağırbaşlıları, en imkânları fazla olanları tirajlarını 2500'ün üzerine çıkaramazken "doymuş bir toplum"da yeni bir dergiye ne lüzum vardı?..

Bu soruyu kendimize enine-boyuna sorup düşündükten sonra, elinizde bulunan ilk sayımızla yayım hayatımıza başladığımızı göre, okuyucularımızı ilk önce "lüzumumuza" inandırmanızı varolmaya devam edebilmemiz için asgarî şarttır:

Folklor, dünyada ve bizde geçen asrın ortalarından itibaren şekillenen yeni bir ilimdir ve geçen zaman içerisinde elde edilen malzemelere bakılarak alanı ve mahiyeti kavranmaya çalışılmaktadır. Geçen asırda folklorla meşgul olanlar işe; türkü, masal, hikâye. . . gibi sözlü edebiyat mahsullerinden başlamışlar, bu hareket noktası onları, folklorun "sözlü edebiyat mahsulleri" olarak kavranması ve tarif edilmesi neticesine götürmüştür. Bir kısım folkloreu ise, bu kavramın "folk" ve "lore" kelimelerinden meydana gelmiş olmasını hareket noktası alarak, onu "halkın ilmi" şeklinde tarif etmişler; böylece, halk'a ait her türlü maddi-manevi pratik, folklorun faaliyeti alanı içerisinde almışlardır. Bu tarif "halk" kavramının da tarifini zarurî kılmış, yapılan tarifler ise, müştereken kabul edilmediği gibi, folklorun alanı konusunda da şiddetli tartışmalara yol açmıştır.¹

Türkiye'de yakın zamana kadar bazı çevrelerde halk kavramından "cahil, fakir, köylü" gibi sıfatların sahibi gelir seviyeleri düşük insanlar anlaşılmış, folklor da bunların hayatlarını -edebiyatları, inançları, maddî-manevî kültür unsurlarıyla- inceleyen ilim ve bu ilme ait malzeme olarak düşünülmüştür. Bu halk ve folklor anlayışı bazı siyasî çevrelerde istismar konusu olarak ele alınmış; eşeğinin sırtında tabakasından tütün saran köylü, kucagında bebeğiyle tarlada çalışan kadın, inşaatlarda çalışan amele folklorla malzeme vermeye hak sahibi olarak görülürken; arabasında filtreli sigara içen şöfor, bürosunda daktilo yazan memur, ameleye iş veren taşaron veya müteahhit, halk kavramının dışında telakki edilerek, çarpık bir folklor anlayışı ile sun'î bir tabakalaşma körüklenmeye çalışılmıştır. Hatta bu hususta daha ileri fikirler ortaya konularak, folklor mahsullerinin en dikkate değer özelliği olarak din, millet hududu tanımayan beşerî unsurlar taşıması gösterilmiştir.

Bunun yanında, folklor, millî kültür kavramı içerisinde kaba-saba, kültürel yönden yetişmemiş grupların ortaya koyduğu alt kültür malzemeleri olarak da düşünülmüş, Fuzulî'nin Leyla ve Mecnun'u karşısında Şah İsmail masalının, Baki'nin şiiri karşısında Dadaloğlu'nun, Ebussuud karşısında bektâşî babalarının tutunamayacağı gibi fikirler, böyle bir bakış açısının neticesi olarak ortaya atılmıştır.²

Folklor ve folklor mahsulleri hakkındaki bu kanaatler, folklorun millî kültür denilen pekçok unsurdan oluşan birikimin gelişim içinde bir milletin çeşitli grupları tarafından farklı ölçülerde yaşanan verilerinin varyantlarına ve bu verileri inceleyen ilme verilen isim³ olduğunu farkedememekten kaynaklanmaktadır. Eğer bu nokta farkedilmiş olsaydı, millî kültürü tarif ederken Baki ile Dadaloğlu'yu karşılaştırmaya ve birinin diğerine üstünlüğünü iddia etmeye hiç lüzum olmayacaktı.⁴

Folklorun mahiyeti ve lüzumu Türkiye'de yeterince kavranamamıştır.

Folklorla -detayların içerisinde kaybolmadan, bütünü görerek- yukarıdaki tarif çerçevesinde bakan ilim adamlarının sayısı bir elin parmaklarını geçemeyecek kadar azdır. Bu derginin varoluş maksatlarından biri olarak, bu ilim adamlarının da fikirlerinden istifade ile folklorun asıl anlaşılması gerekeni, folklor araştırmalarına ve bu konuya sempati duyanlara iletme zarureti de gözden uzak tutulmamalıdır.

Cumhuriyetin kuruluşundan sonra, başta Halkevleri olmak üzere, Halk Bilgisi Derneği v.b. gönüllü teşekküller ve şahıslar folklor malzemelerinin derlenmesinde büyük hizmetler görmüşler; birçok vilayetimizde çıkarılan Halkevleri dergilerinde kıymetli malzemeler yayımlanmışlardır. Daha sonraki yıllarda çıkan Türk Folkloru Araştırmaları, Sivas Folkloru, Türk Folkloru, . . . (Burada folklor konusunda yayım yapmış bütün dergileri saymamız yersizdir.) gibi dergiler folklor malzemelerini yayımlamaya devam etmişlerse de bugün bu dergiler de yayım hayatlarını doldurmuşlardır.

Türkiye'de folklor çalışmaları -Cumhuriyetin ilk yıllarıyla kıyaslandığında- günümüzde daha teknik cihazlarla ve daha ilmi metodlarla yapılmaktadır. Ancak, bu çalışmaların yayımlandığı dergi ve kitap sayısı o yılların çok gerisindedir.

Bugün, çok mahdut imkânlarla birkaç vilayetimizde uzun aralıklarla çıkarılarak yaşatılmaya çalışılan ve folklorla da yer veren birkaç dergi hariç tutulursa, büyük ekseriyetle folklor malzemeleri, Millî Folklor araştırma Dairesi'nin yılda bir veya azami iki defa çıkardığı "Türk Folkloru Araştırmaları" ve "Türk Folklorundan Derlemeler" adlı yıllıklarda yayımlanabilmektedir.

İşte, yukarıdan beri sayageldiğimiz bu ve benzeri sebepler, bizi bu mesuliyetli vazifeye sevketti. Bu derginin yayım hayatına başlamasıyla, istismar edilen folklorun millî kültürle bütünleştirilmesi, sağduyu sahibi aydınların yukarıdaki tarifte ifadesini bulan bir folklor anlayışında birleştirilmesi ve folklor malzemelerinin derli toplu ve uzun soluklu bir dergi vasıtasıyla ilgililerine

ulandırılması gibi düşüncelerimiz ile ilmi esas-
lara dayanan mutabık veya muhalif
düşüncelerin serbestçe değerlendirilmesi
imkânı da doğmuş olacaktır, ümit ve
kanaatini taşımaktayız.

Biz bu lüzum noktasından hareket ettik;
takdir okuyucunuzdur.

Millî Folklor Dergisi

NOTLAR

1. Prof. Dr. Umay Günay, Folklor Nedir,
Türk Folkloru Araştırmaları 1987, s. 24.
(Folklorun mahiyetinin anlaşılması yönünden bu
makalenin tetkikinde fayda vardır, MFD.)
2. Prof. Dr. Erol Güngör, Türk Kültürü
ve Milliyetçilik, İstanbul 1986, s.83.
3. Prof. Dr. Umay Günay, A.g.m., s.29.
4. Nitekim, bu hususta, Ziya Gökalp da
Türkcülüğün Esasları adlı eserinde Os
manlı döneminde meydana getirilen
kültür unsurlarını gayri-millî olarak
telakkî etmiş, örneği aynı hususta
verecek olursak Bakî'nin gazelinin tak-
lidi, Dadaloğlu'nun koşmasının millî
olduğunu savunmuştur.

8., 9. ve 10. Sayfalardaki Türkler
Eroğlu'ya Ait Makalenin Dipnotları:

1. Gerek Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı
Halk Oyunları Arşivi, gerekse Kültür ve Turizm
Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi
Folklor Arşivi'nden elde ettiğimiz bilgiler bu
sonucu vermektedir.
2. Söz konusu sempozyum 26-28 Ekim 1987
tarihinde, Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî
Folklor Araştırma Dairesi Başkanlığı ile Orta
Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi tara-
fından düzenlenmiştir.
3. Bu çalışmalar hakkındaki bilgileri, Elazığ'da
yaptığımız alan araştırmaları sırasında elde ettik.

Burada geçen isimler sadece örnek olarak veril-
miştir.

4. Genç yaşta kaybettiğimiz folklorcu. . .
5. Eski halk oyuncusu. (1926).
6. Eski Halk oyuncusu. . . (1926-1987).
7. Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Folklor
Araştırma Dairesi Folklor Arşivi, Bant Arşiv
Numarası B 84/0142-0146(30 Mayıs 1984)
8. Elazığlı Davul sanatçısı. . . (1933).

YOZGATLI HÜZİNİN HİZBİ MAHLASLI BİR ŞİİRİ

Dil bîvefâ dilberleri
Sevme didim sevdim didi
Ebrûları hançerleri
Sevme didim sevdim didi

Nâz u nezâketi var
Hüsün ü letâfeti var
Âhzen-i ümmeti var
Sevme didim sevdim didi

Ahde vefâ kılmaz hüblar
Hâsıl olmaz ol matlûblar
Güzeller zulme mensûblar
Sevme didim sevdim didi

Tatlı dillerine bakma
Sevdâsın boynuna takma
Kâr-ı sevdâsına yakma
Sevme didim sevdim didi

Kara gözlü tâze fidan
Tâvûs beden kumru zebân
Göğsünde yok zerre îmin
Sevme didim sevdim didi

Hizbî sevdi bîvefâ yâr
Sevdâsı îdi ihtiyâr
Gönül vazgeçilme zinhâr
Sevme didim sevdim didi

BAZI AYDINLARIMIZA BİR TÜRLÜ SEVDİREMEDİĞİMİZ HALK EDEBİYATIMIZ

"Bunca âşığın koşmalarını, tekke mensuplarının ilâhilerini ve anonim mahsulleri görmemezliğe gelmek için insanın edebiyatın çok uzağında olması gerekir. . ."

Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU(*)

Üniversite talebeliğim 1960-1965 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü sıralarında geçmiştir. Bizim neslimiz, değil haftada talebelik hayatı boyunca bir tek saat bile halk edebiyatı dersi okumamıştır. Şu anda bir halk edebiyatı Profesörü olarak çalışıyorsam, bilgilerimin bir bölümünü iki buçuk yıllık edebiyat öğretmenliğim ile onu takip eden asistanlık devresine borçluyum. Zaten, yakın zamana kadar da bu dersi üniversitelerimizde ne okutan çıktı, ne de eksikliğini hisseden. Zira bu dersleri okutacak eleman bile yoktu, daha doğrusu yetiştirilmemişti. Bu ders adeta, başta Atatürk ve Hacettepe olmak üzere bazı üniversitelerimize habsedilmiş gibi idi. Şimdi bütün üniversitelerin ilgili bölümlerinde bu ders okutulmaktadır. Kimlerin okuttuğu meselesi ayrı bir konudur; eski edebiyatçılar okutmuş, dilciler okutmuş, doğu dilleri ve edebiyatlarına mensup elemanlar okutmuş, biz ona karışamayız! Belki bir yazımızda da fırsatım bulur, bu konuya şöyle bir değip geçeriz!

Halk edebiyatımızın ne olduğunu uzun uzun anlatacak değilim; bu konudaki görüşlerimi çeşitli vesilelerle dile getirmiştim. Kısaca temas edip geçmeyi faydalı buluyorum. Kanaatimce, halk edebiyatı kavramı, anonim olan mahsulleri içine almalı, birer ada bağlı olan âşık edebiyatı ile tekke edebiyatı mahsulleri dışarıda bırakılmamalıdır. Yani, masal, fıkra, tekerleme,

mani gibi mahsuller halk edebiyatını meydana getirmeli, Karacaoğlan'ın koşmaları, semaileri, varsağlar; Halil Karabulut'un destanları, Taşlıova ile Reyhanî'nin atışmaları ile Yunus Emre'nin ilahileri, vs. halk edebiyatının dışında kalmalıdır. Böylece, âşık edebiyatı ile tasavvufî halk edebiyatını ayrı birer edebiyat dalı olarak ele almış olacağız. Bu iki edebiyatın dışında kalan mahsulleri de "Anonim Türk Edebiyatı" başlığı altında toplamamız son derece faydalı olacaktır.

İşte, bazı aydınlarımız, bu edebiyatların bazen hepsine, bazen de bir veya ikisine olmak üzere hücum etmekte, adeta varlığını inkâr yoluna gitmektedirler. Bunca âşığın koşmalarını, tekke mensuplarının ilahilerini ve anonim mahsulleri görmemezliğe gelmek için insanın edebiyatın çok uzağında olması gerekir diyelim geliyorsa da diyemiyoruz. Çünkü, bu görüştekilerin bazıları, maalesef edebiyatın içinde olan kişilerdir; İçlerinde ünvan sahiplerinin bulunması üzüntümüzü daha da artırmaktadır. Bir edebiyatçı dekan kalkar da size, " Dört yıl boyunca ne okutuyorsunuz Allah aşkına?" derse, ne yaparsınız! Bütün bunlar halk edebiyatı okunmayan nesillerin görüşüdür; aksi takdirde, vaktiyle bu dersleri okuyanların da aynı şekilde düşünmesi gerekecekti ki durum hiç de böyle değildir.

Bir konuyu, meselâ masal'ı ele alalım: Evvelâ masal'ın ne olduğunu bilmekte fayda

(*) Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı.

vardır. Bugün pek çok aydınımız masal ile efsane, hatta hikâyeye arasındaki farkı bilememektedir. Bir ziraatçiden, bir mühendisten, bir tıp doktorundan bu farkı incelikleriyle bilmelerini elbette bekleyemeyiz. Biz de arpa çeşitlerini bilebiliyor muyuz? Ama bir edebiyat hocasından bu farkı görebilmelerini elbette isteyecek ve bekleyeceğiz.

Masal'ın tarifini en güzel şekilde yapabiliriz, ancak dinlediğimiz veya okuduğumuz bir metnin masal mı, efsane mi, yoksa hikâyeye mi olduğunu anlamak da başlıbaşına bir bilgi işidir. Çok ünlü masallarımızı, meselâ "Muradına Nail Olmayan Dilber"i, "Sabırtaş"ı, "Üç Turunçlar"ı dinledikten sonra ne olduğunu söyleyememek, bir gazelle bir rübaiyi ayırt edememek kadar büyük bir ilgisizliği ortaya koyacaktır.

"Motif" ve "Tip" terimleri, bilhassa masal dünyasının en çok kullanılan kelimeleridir. bunların öğrenilmesi, metinlere tatbik edilmesi, mukayeselerinin yapılması bile bir sömestreyi doldurabilecek zenginlik ve güzelliğindedir. Asrımızın başlarında Antti Aarne ve arkadaşlarının çalışmalarıyla Finlandiya'da başlayan masal incelemeleri, Stith Thompson ve arkadaşlarının çalışmalarıyla da Amerika Birleşik Devletlerinde zirveye ulaşmış, kalıcı ve klasik eserlerle kendisini kabul ettirmiştir.

Şimdi, bütün bunları bilmemeziğe gelerek, "Ne okutuyorsunuz?" demenin ne mânâyaya gelebileceğini sizler de tahmin edebilirsiniz. Kaldı ki, "gazelin gelişmesi"ni, "nütüralizmin tarihi"ni okutur gibi bir de "masal araştırmalarının tarihi"ni okutmağa kalkarsanız, bir yıl bile kâfi gelmeyebilir.

Gelelim "tahkir" ve "tezyif" meselesine. Efendim, bunları ortaya koyanlar cahil kimselerdim, sanatlı söyleyişleri yokmuş, vs. Acaba, "Helvacı Güzeli" masalını ilk defa ortaya koyan kimdir? Ona bugünkü mükemmel şeklini veren veya verenler hangi hikâyeye ustaları idi? Necip Fazıl'ın, Sebahattin Ali'nin, Sait Faik'in hikâyelerini inceleyenler masal incelemesi yapmağa tenezzül etmişler midir? Masallardaki bu sağlam yapı elbette acemi

anlatıcıların dilinde kaybolup gidecektir; ancak usta bir anlatıcının dilinden dinlenilecek masalın tadının hiç bir hikâyede bulunmayacağını, bilmem ki bu zevata nasıl anlatsak?

Sanat endişesini ise âşık edebiyatının mahsullerinde aramağa çalışalım. Eğer sanat, şiiri yabancı kelime yığını haline getirmekte elbette âşık edebiyatında yoktur; eğer sanat, şiiri kelime oyunları içinden çıkılmaz, her meraklının ayrı ayrı şekillerde yorumlayacağı kalıplara dökmekse elbette âşık edebiyatında yoktur, vs. Ama, Karacaoğlan'daki, Ercişli Enrah'taki, Dadaloğlu'daki, Halil Karabulut'taki söyleyiş güzelliğini yakalayamamak şiire korsan gözüyle bakmaktan öte milli edebiyatımıza sırt çevirmek demektir. Divanü Lügat-it Türk'ten süzülerek günümüze kadar gelen şiir pınarı, ne Arab'ın, ne Fars'ın kireçli söyleyişle bulandırılabilmiştir.

Haklarını yemeyelim, bazı aydınlarımız halk edebiyatımıza sahip çıkmaktadırlar. Hatta içlerinde, "Halk Yazını", "halk mazını" gibi "yapıtlar" bile ortaya koyanları vardır. Ancak onlar da "derin"den gitmektedirler. Bana göre onlar, "halk" kelimesinin sihri ne kapılmış "meccup"lar olmayıp saman altından su yürütmeye çalışan "açık gözler"dir. Biz böylesine ilgiyi de, ilgisizlik kadar faydasız, hatta zararlı görüyoruz.

O halde bu edebiyata aydınlarımızın da sahip çıkmasını nasıl sağlayacağız? Evcıla, halk edebiyatının ne olduğunu anlatmak tutulacak en akılcı yol olacaktır. Ayrıca, bu edebiyatın en güzel örneklerini göstererek yabancı olanların dikkatini çekmekte de fayda vardır kanaatindeyiz. Kısacası, bazı aydınların bu edebiyatı tanımama ve sevmemelerini, onların zevksizliklerinden daha çok tanıma fırsatını bulamamış olmalarına bağlamalıyız. Böylece, onlara aslında kendilerinin olduğu halde güzellikleri göremedikleri bir edebiyatı tanıma fırsatını tanımış olacağız.

Evet, aydınlarımız, bizim olan bu milli edebiyatın güzelliklerini yakalamaya, o edebiyatı sevmeye hazır mısınız?

SÖZLÜ GELENEK KÜLTÜRÜ

"... Gelenek yapı bakımından donuk, statik, ortaya çıktıkları andan itibaren kendini tekrarlayan kalıplar değildir. Aksine, onlar, ait oldukları milletin ihtiyaçlarına uygun biçimde değişen, ortadan kalkan veya parçalanarak yeni geleneklerin doğmasını sağlayan dinamik bir yapıya sahiptirler."

Prof. Dr. Dursun YILDIRIM^(*)

Sosyal ve beşeri bilimler sahasında, tanım ve kullanımlarında bir mutabakata varılamayan kavramlardan ikisi, **medeniyet** ve **kültür** terimleriyle ifade edilir. Kimi otoriteler, bunları aynı anlamda tanımlar ve kullanır; kimileri ise birbirinden ayırır. Şüphesiz, bu farklılıklar, onların disiplinlerinden, teori ve yaklaşımlarından kaynaklanır.

Biz, burada, konumuzla yakından ilgili olduğu için, **kültür** ve **medeniyet** kavramlarının tanım ve kullanımıyla alakalı tercihimizi kısaca belirtmek ihtiyacı duyuyoruz. Buradan hareketle, **sözlü gelenek kültürü** ile kastettiğimi açıklamaya çalışacağım.

Önce, **medeniyet** ve **kültür** kavramları üzerinde durmak istiyorum.

Çağımızda, dünya milletler ailesinin meydana getirdiği renkli mozayiğe, tabloya bakıyoruz. Dilleri, dinleri aynı veya farklı olsa bile her birinin tabloda ayrı bir renk ile yer aldığı görüyoruz. Aynı zamanda, bu milletlerin, çağın bilim ve teknolojisinin yarattığı bütün yenilikleri ve gelişmeleri süratle kendi hayatlarına aktarmağa çalıştıklarını, bunları ürettiklerini, çoğalttıklarını, kopye ettiklerini ve yaydıklarını gözliyoruz. Hiç şüphesiz, milletlerin bu faaliyetleri, aralarında benzerlikler kurmaktadır. Ancak, aralarında artan benzerliklere rağmen, onları birbiriyile ayırmaktan alıkoyan bir **farklılık** da en belirgin biçimde varlığını sürdürmektedir. Yani milletlerin hayatında iki yönlü bir faaliyet cereyan etmektedir. Biz, bu iki farklı faaliyetten, ilkinini, **medeniyet**, ikincisini **kültür** terimleriyle ifade etmeyi tercih ediyoruz. Ve

diyoruz ki, medeniyet, milletler arasındaki benzerlikleri arttırarak yaklaşmayı sağlarken, kültür farklılığın güzelliğini yaratarak milli kimliğini korumaktadır. Öyleyse kültür nedir ve nelerden oluşur?

Milletlerin hayatında, tarih sahnesinde görülmelerinden bu yana varlıklarını, bütünlüklerini ve farklılıklarını koruyan, ihtiyaçları her anlamda karşılayan düzenler görülür. Süreklilik vasfına sahip bu düzenlerin her birine biz, gelenek adını veriyoruz. Bunların sayısı, fonksiyonları ve yapı özellikleri, ait oldukları milletlerin gelişme durumlarına ve ihtiyaçlarına göre milletin hayatında yer alan geleneklerin tümü, o milletin kültürünü meydana getirir.

Bir milletin hayatında kültürü meydana getiren gelenekler iki ortam içinde teşekkül eder. Bunlardan ilkinine, **sözlü ortam**, diğerine **yazılı ortam** adlarını veriyoruz.

Başlangıçta, millet hayatında yer alan bütün gelenekler, **sözlü ortam** eseridir. Bu ortam içinde meydana gelen gelişmeler ve değişmeler, **yazılı ortam**'ın doğmasına zemin hazırlamıştır. Böylece, millet hayatını tanzim eden ve bütünlüğünü koruyan geleneklerde, gelişen ve değişen ihtiyaçlara cevap verecek nitelikte bir genişleme olmuştur. Çoğu zaman, yazılı ortam geleneklerinin, zaman içinde, **sözlü ortam** geleneklerini azalttığı, ya da tamamen yok etmeğe başladığı düşünülür. Oysa, bunların her ikisi de daima hayatımızda beraber yaşamaktadırlar ve birbirlerinin tecrübelerinden yararlanmaktadır.

(*) Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Halkbilim Anabilim Dalı

Yukarda yapmış olduğumuz açıklamaların ışığında, kültürü meydana getiren gelenekleri, ortam kriterinden hareketle iki ana gelenek kültürü, yazılı ortam'da teşekkül edenleri yazılı gelenek kültürü başlıkları altında değerlendirebiliriz. Üzerinde durduğumuz sözlü gelenek kültürü, araştırmacılar arasında çoğu zaman geleneklik kültür, sözlü kültür ve yaşayan/canlı kültür gibi adlarla da ifade edilir. Ancak, aynı ortamın imkânlarıyla ortaya çıkan söze, sese, harekete, maddeye ve tecrübeye ağırlık veren gelenekler, her zaman aynı bütünlükte tanımların çerçevesi içinde yer almaz, bir kısmı dışarda bırakılır. Bu ayırım, tanım için seçilen bağımlının taşıdığı özellikten kaynaklanır. Biz, gelenekleri tanımında bir bütün olarak çerçeveleyecek bir bağımlı seçilmesinden yanayız. Bu sebeple, sözün geniş anlamında, bağımlılık elemanı olarak, sözlü ortam kriterinin kullanılmasını tercih ediyorum. Çünkü, yapı ve fonksiyonları ne olursa olsun, hepsi bu ortamı paylaşarak vücut bulmuşlardır.

Şimdi, biraz da geleneklerin yapıları ve özellikleri üzerinde kısaca durmak istiyorum. Hemen şunu ifade edeyim ki, benim burada sözünü ettiğim gelenek, yapı bakımından donuk, statik, ortaya çıktıkları andan itibaren kendini tekrarlayan kalıplar değildir. Aksine, onlar, ait oldukları milletin ihtiyaçlarına uygun biçimde değişen, gelişen, ortadan kalkın veya parçalanarak yeni geleneklerin doğmasını sağlayan dinamik bir yapıya sahiptirler. Bu bakımdan, geleneklerimiz yok oluyor, endişesi taşıyorsak, doğru bir yaklaşım olmadığı inancındayım.

Kimileri, sözlü ortam geleneklerini dışı kapalı, gelişmeyi engelleyici, çağdaş olmayan tutucu kalıplar olarak değerlendirir. Bu doğru değildir. Şüphesiz, fonksiyonunu yitirmiş, milletin terk etmiş olduğu, ihtiyaç duymadığı bir geleneği diriltmeğe çalışmak, belki bizi bu tür bir yargıya sürükleyebilir ama, sanırım söz konusu bu değildir. Onların kastettikleri engelleyici sözünün altında başka mânâ aramak gerekir. Çünkü, gelenek-

ler, ait oldukları milletin ihtiyaçlarına cevap verecek biçimde/yönü ne olursa olsun/bütün tesirlere açıktır; fakat, yabancılaşmaya kapalıdır. Bu özellikleriyle de hayatın genel yapısını kontrol altında tutarlar ve bütünlüğün özelliğini muhafaza ederler. Bundan rahatsız olacaklar içimizde ve dışımızda, bu tür sözler edecek ve duyacağız. Ama, biz biliyoruz ki, milletlere dünya mozayigindeki millî kimliklerini veren onların sahip oldukları geleneklerdir. Onun için Atatürk, millî geleneklerin mutlaka öğrenilmesi gerektiği üzerinde şiddetle durmuştur. Geleceğin sahipleri sevgili gençlerimiz bu konuya şimdiden gereken dikkati vermelidir.

Gelenekler üzerinde, özellikle XIX. yüzyıldan itibaren sürekli araştırmalar yapılmaktadır. Araştırmaların bir kısmı ilmi seviyede olmakla beraber, çoğu muhtelif amaçlara yöneliktir. Bunlar, gelenekleri doğrudan bozma, tahrip etme, yahut şekillerini kullanmak suretiyle muhtevalarını istenen biçimde değiştirme, kültürlere sızma ve nüfuz etme, sempati yaratma hedeflerine dönüktür. Geleneklerin imkânlarından yararlanılmıyacak hiçbir saha düşünemiyorum. Bu durum, sadece sözlü ortam gelenekleri için değil, yazılı ortam gelenekleri için de câridir.

Bilim ve teknolojinin, haberleşme ağının dünyayı küçültmesine rağmen, her iki ortam gelenekleri, yeni durumlar karşısında, milletin ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte ya değişme ve gelişme gösterirler, yahut yeni ihtiyaçlara uygun yapıda gelenekler yaratırlar. Bu kabiliyete sahip gelenekler, ait oldukları milletleri tarih sahnesine çıktıkları zamandan günümüze ulaştırmıştır; bu kabiliyeti gösteremeyenler tarih mezarlığına gömülmüştür. Gelenekleri yaşatan ve geliştirenler, onları temsil edenler ve paylaşanlardır. Bu bakımdan, günümüz aydınına, gençlerine de sorumluluklar düşmektedir. Geleneklerimizi öğrenmek, araştırmak, özelliklerini tesbit etmek, gelişmelerini sağlayıcı çalışmalar yapmak, onları öğretmek, önlerini açmak, bugünkü neslin gelecektekilere borcudur.

"Halk oyunlarındaki değişme profesyonel ellerde zorlamayla olmamalı, halkın kültür hayatının akışına bırakılmalıdır."

Türker EROĞLU

Bugün yurdumuzda tesbit edilmiş bulunan 2000 kadar oyunun 400-500 kadarının sahnelendiği bilinmektedir.⁽¹⁾ Bu oyunların çoğunun yanlış veya uydurma olabileceğini, 26-28 Ekim 1987 tarihinde düzenlenen "Türk Halk Oyunlarının Sahnelenmesinde Karşılaşılan Problemler Sempozyumu"nda verdiğimiz tebliğde iddia etmiştik.⁽²⁾ Bu yazımızda konuyu detaylı olarak incelemek istiyoruz.

Cumhuriyet döneminde (özellikle son yıllarda) hızlanan halk oyunları derleme ve sahneleme faaliyetlerinin çoğunun ilmi metod ve tekniklerden faydalanılmadan yapıldığı herkes tarafından bilinmektedir. Bu çalışmaların yapanların Türk folkloruna verdikleri hizmetler de inkâr edilemez. Ancak, ilmi metod ve tekniklerden yoksun olarak yapılan bu çalışmaların faydası kadar zararı da olmuştur.

Oyunlar ilk olarak sahnelenmeye başladığında, şehirlerimizde konuya ilgi gösteren şahıslar ekip kurmak için faaliyete geçmişler, çeşitli köylerden iyi oyun oynayan şahısları bir araya getirerek veya derleme yaptıktan sonra oyunları şahıslara öğreterek ekip kurmuşlardır. Bu iş bir moda haline gelince önüne gelen herkes ekip kurmaya, derleme(?) yapmaya başlamıştır.

İlim adamlarının şuurlu olarak yaptıkları halk oyunları derlemeleri de, o yıllarda film yaygın olmadığı için pek fazla

işe yaramamıştır. İşte yarayacak olan ise halâ halkın yaşattığı oyunlardır.

Halk oyunları derleme ve sahneleme faaliyetleri konusunda birkaç ilimizden örnek vermek istiyoruz.

İlk örnek olarak Elazığ ilimizdeki çalışmalardan söz edelim.⁽³⁾

Avukat Folklorcu Fikret MEMİŞOĞLU⁽⁴⁾ oyunları derleme yoluyla (kendisi öğrenerek) öğrettiği gibi, iyi oyun oynayan Elazığlılar'ı bir araya getirmek suretiyle ekip kurmuş, bu ekibi gerek kendi bilgileri, gerekse yer alan oyuncuların bilgileri doğrultusunda yetiştirmiştir. Mesela, ilk çalışmalar sırasında ekipte yer alan Tahsin AYIK⁽⁵⁾ iyi Harput Halayı oynadığı için, onun oynadığı Harput Halayı, Hakkı CİHANGİROĞLU⁽⁶⁾ iyi Ağır Halayı oynadığı için, onun Ağır Halayı ekibe öğretilmiştir. Bu öğretimden sonra, MEMİŞOĞLU kendi bilgi ve kaabileyeti doğrultusunda bazı düzenlemeler yapmış, ilk defa yurt dışına çıkacak olan ekibi meydana getirmiştir.

Onlardan sonra gelenler, belli bir dönemden sonra (Memişoğlu'nun ölümünden sonra) dağılmış, her, biri ayrı ekipler kurarak hocalık(?) yapmışlardır. Bu kuşağın mensupları kendi bilgi ve kaabiliyetleri doğrultusunda düzenlemeler yaparak ekip yetiştirince iş çığırından çıkmış, oyunlar tanınmaz hale gelmiştir. Daha sonra Elazığ

Halkevi ve Elazığ Folklor Turizm Derneği'nin şuurlu derleme çalışmaları neticesinde gerçeğe yakın oyunlar sahnelenmeye başlanmıştır.

İkinci olarak Adıyaman ilimizdeki halk oyunları çalışmalarından söz edelim

Bilindiği gibi Adıyaman oyunları son birkaç yıl içinde sahnelerde görülmeye başlanmıştır. Kısa bir geçmişi olan Adıyaman oyunlarının nasıl derlenip sahneye konulduğunu Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi'nin 1984 yılında Adıyaman'ın çeşitli yerlerinde yaptığı saha araştırmalarından anlıyoruz⁽⁷⁾

Bu çalışmalar sırasında araştırmayı yürüten ve derlemeyi yapan Şube Müdürü Ahmet ÇAKIR'ın görüştüğü kaynak kişilerden Ali IŞIK ve Rifat ÖZEL(12 Eylül İlkokulu Müdürü), Adıyaman oyunlarını nasıl derleyip, sahnelediklerini açıkça anlatmışlardır.

Kaynak kişilerin ifadesine göre, 1970'li yıllarda derlenen Adıyaman oyunları, her köyden veya her şahıstan birer figür alınmak suretiyle bir araya getirilmiş; bu arada derleyiciler tarafından da bazı düzenlemeler yapılmıştır. Örnek olarak, günümüzde su kabakları ve oraklarla oynanan "Galuç" oyununun köy düğünlerinde araçsız oynandığı, sonradan Adıyaman dışında (Başta Ankara ve büyük şehirlerde) su kabağı ile orağın eklendiği, bu oyunun hikâyesinin de kullanılan araçlarla bağdaşmadığı ifade edilmiştir.

Kaynak kişiler, kendileri düzenleme yaptığı gibi, kendi yetiştirdikleri oyuncuların da Ankara'da v.b. yerlerde oyunları düzenlerken bazı ilaveler yaptıklarını, oyunların giderek değiştiğini, eideki derleme bantlarından öğrenmiş bulunuyoruz.

Elazığ ve Adıyaman örneklerini çoğaltmamız mümkündür. Ancak bu iki ilimizden verdiğimiz örnek de konuyu anlamaya yetecektir kanaatindeyiz.

Gerek derleyicinin, gerekse oyun öğreticisinin bilgi ve kaabiliyeti, fizikî yapısı

(boyunun uzunluğu, kısalığı, kas yapısı, kol ve bacaklarının uzunluğu -kısalığı ve hareket kaabiliyeti), müzik ve sahne bilgisi oyunları etkilemektedir.

Örnek olarak; Harput Halayındaki Hıdır 1 ve Hıdır 2 adındaki figürler, Hıdır SEZGİN⁽⁸⁾ adlı davul sanatçısının icat ettiği veya uydurup öğrettiği figürler olup, onun adıyla anılmaktadır.

Şahıs ismiyle anılan figürler, hatta oyunlar mevcuttur. Ancak buradaki durum zorlamayla olduğu için, yanlıştır.

Derleme, sahneleme konusu tutulan bir iş haline gelince, işgüzar derleyiciler, gerek oyun figürlerine, gerekse oyun kıyafetlerindeki motif ve işlemlere çeşitli anlamlar vererek, kafalarına göre orijin çıkarmışlar; bir gecede oyunların hikâyelerini yazmaya kalkmışlardır.

Oyunların birçoğunun muhakkak hikâyeleri vardır. Ancak, bu hikâyeler kafadan uydurularak, figürlere anlamlar yakıştırılarak ortaya çıkarılamaz. Bu işin bir metodu ve tekniği vardır. Özellikle de, halk ağzından, sahada derlenmesi gerekir.

İşte, yukarıda sıraladığımız yanırlarla derlenen ve öğretilen bu oyunlar, usta-çırak tekniği ile öğretildiği için, her sahnada biraz daha farklılaşmakta, orjinallliğini kaybetmektedir.

Bu derece farklılaşan ve sağlıksız olarak değişen halk oyunlarımız büyük şehirlerde bir darbe daha yiyerek iyice dejenere olmaktadır.

Kendi memleketinde 1-2 oyun öğrenmiş olan şahıslar, büyük şehirler(çeşitli sebeplerle)gidip, yarım yamalak bildikleri oyunları öğreterek(unuttukları veya bilmedikleri oyunun yerine yeni bir oyun, figürlerin yerine yeni bir figür meydana getirmek suretiyle, dejenerasyonu hızlandırmaktadırlar.

Halk oyunları derleme ve sahneleme çalışması yapan şahısların çoğunun müzik ve sahne tekniği, derleme tekniği gibi konularda yetersiz oldukları da göz önüne alınırsa, bu

çalışmaların sağlığı ve oyunların orjinalliği hakkında kolaylıkla tahmin yürütülebilir.

Yukarıda verdiğimiz bilgiler ışığında, günümüzde sahnelenmekte olan oyunların çoğunun yanlış olduğunu söyleyebiliriz.

Kültürün değişkenliği ilkesine paralel olarak oyunlarımız da değişecek ve kaynağındaki orjinal halinden farklı bir hale gelecektir. Ancak, bu değişme profesyonel elerde zorlamayla olmamalı, değişme, oyunların gerçek sahibinin, yani halkımızın kültür hayatının akışına bırakılmalıdır.

Halk oyunlarımızın kaynaktaki orjinal(yalın, otantik, ilk şekli, geleneksel, bozulmamış, el değmemiş v.b.) haliyle aynen sergilenmesi, köydeki ortamın aynen sahneye getirilmesi mümkün değildir. Ancak, oyunlar sahnelenirken aslına en yakın olanı sahnelemeye azami dikkat göstermek gereklidir. Böyle bir sahneleme ise, sağlıklı derleme yapıldıktan sonra mümkün olabilir.

Sahneleme çalışmalarının zirveye tırmandığı, halk oyunlarının sahnelenmesiyle uğraşanların sayısının milyonlara vardığı günümüzde, oyunları yeniden derlemenin geriye dönüş olduğunu düşünenler olabilir. Ancak bize göre vakit geçmiş değildir. Eskiden video v.b. gibi teknik cihazlar bulunmadığı, hareket notasyonu gibi sistemler bilinmediği için, yapılmış olan derlemeleri işe yaramadığını(özellikle öğretim işine) belirtmiştik. Yeniden yapılacak olan derlemeler söz konusu teknik aletlerle yapılacağından sağlıklı olacak ve sahneleme çalışmalarına sağlıklı yapılabilmesi, teknik cihazın yanında çeşitli uzmanların beraber çalışmasına da bağlıdır. Yani derleme müzikçi, folklor araştırmacısı veya folklor sahasında uzmanlaşmış antropolog-etnolog, ses teknisyeni, kameraman, fotoğrafçı ve giyim uzmanından meydana gelen bir ekiple yapılmalıdır. Derlenen oyunların hareket notasyonu yazılmalı, öğretim filmleri hazırlanmalıdır. Sahneleme sahasında oyun mahallini iyi bilen, oyun ve sahne uzmanlarından yararlanılmalı, öğretimin mutlaka o ilin, o bölgenin insanı tarafından yapılması sağlanmalıdır.

İmkân olduğu ölçüde oyunları sahneye koyarken, sayıları az da olsa, yurdumuzda var olan, Türk halk oyunları konusuna vakif koreolojistlerden yararlanmak suretiyle sahne düzenlemesi yapmak gerekir.

Günümüzde oyun öğreticisi hem öğretim yapıyor, hem de müzik ve sahne düzenlemesi yaparak oyun ekibini sahneye hazırlıyor. Eğer, gerçekten bu konulara vakıf öğreticiler varsa onlara sözümüz yok. Ancak, ışık, makyaj v.b. gibi teknik konuların da sahnelemede yer aldığını düşünürsek; bir kişinin hem müzik, hem oyun, hem sahne, hem de makyaj ve ışık gibi konuları tek başına halletmesi mümkün gözükmemektedir.

Öğreticilerin yeterliliği bir devlet kuruluşu tarafından tesbit edilmeli, bir kişinin kendi yöresi dışında, başka bir oyun öğretmesi engellenmelidir.

Yurdumuzdaki halk oyunları çalışmaları, yukarıda sözünü ettiğimiz yollar takip edilerek yapıldığı takdirde, günümüze kadar yapılmış olan yanlışlara düşülmeyeceği, oyunlarımızın orjinal müzik ve figür yapılmış olan yanlışlara düşülmeyeceği, oyunlarımızın orjinal müzik ve figür yapılarının bozulmadan gelecek nesillere aktarılacağı kanaatindeyiz.

Kaygımız halk oyunlarımızın değişmesi değil, bu güzel kültür mirasımızın dejenerasyona uğrayıp heder olmasıdır. Oyunlarımızın mahallî özelliklerinin bozulmadan, çağın gereklerine uygun olarak modern bir şekilde sahnelenmesi, yayılıp yaşatılması en büyük dileğimizdir.

Son olarak da, oyun öğreticilerine, folklor uzmanı ünvanıyla kart bastıranlara, masa başında oturup halk oyunları ile ilgili kitap yazanlara, kendisini koreograf zannederek kafalarına göre sahne düzeni yapanlara bir çift sözümüz var:

"Lütfen ilgilendiğiniz oyunun kaynağına giderek bir defa görünüz."

İSLÂMÎ TÜRK EDEBİYATINDA TÜRLERLE İLGİLİ BAZI PROBLEMLER

"Şahsî ve temelsiz tasniflerden vazgeçilmeli, halk edebiyatı, divan edebiyatı, tanzimat edebiyatı gibi kavramlar yeniden gözden geçirilmelidir."

Mustafa TATÇI(*)

İslâmî Türk Edebiyatı çevresinde kaleme alınmış binlerce yazma eserimiz mevcut. Bu eserlerin pek azı bugün ilmi araştırma mevzuu olmuş ve yayınlanmıştır. Tabii olarak edebî eserlerimiz muhteva ve şekil açısından çeşitlilik ve renklilik arz etmektedir. Günümüze kadar yapılan edebiyat tarihi çalışmalarında bazı tasnif denemeleri görülmektedir. Bu denemelerin sistematik olup-olmadığı tartışılabilir. Bilindiği gibi bizde edebiyat tarihi çalışmaları daha pek yakın tarihlerde başlamıştır. Ve ilk ciddi eser Fuat Köprülü'nün "Edebiyat Tarihi"dir. Köprülü'nün eseri, tarihi/kronolojik bir hüviyettir ve Fin Tarihi-coğrafi metodu esas alınarak yazılmıştır.

Yapılan diğer bir tarihî-kronolojik tasnif de Osmanlı Türk devletinin kuruluşundan başlatılmakta ve:

1. Kuruluş Devri (Kuruluştan- Fatih Sultan Mehmed'e kadar)
2. Geçiş Devri (Fatih'le II. Bayezid zamanları)
3. Klasik Devir (Yavuz'la I. Ahmed devirleri arası)
4. Sebki-Hindi Akımı (I Ahmed devirleri arası)
5. Mahallileşme- yenileşme devri(Sabit ve Nâbi'den tanzimata kadar) beş ayrı bölümde incelenmektedir.

Edebiyat nazariyatıyla uğraşan bazı ilim adamları edebî eserlerimizin üsluba göre değerlendirilmesini savunmakta ve eski edebiyatımızı üsluba göre:

1. Klasik üsluba göre yazılanlar
2. Millî-mahallî üsluba göre yazılanlar.
3. Sebki-Hindi üslubuyla yazılanlar.

şeklinde değerlendirmektedirler. Bu tasnif içine tasavvufî türleri de katanlar mevcuttur.

Klasik devre edebî eserlerimiz bazı araştırmacılarca geniş olarak, nazım ve nesir ana başlıkları altında değerlendirilmekte, türler bu ana başlıklar altında toplanmaktadır.

Bütün bu tasnif denemeleri çeşitli sebeplerden dolayı tenkid edilebilir. Mesela; - Coğrafi metodla hazırlanan bir edebiyat tarihi, türleri arka plana attığı için Türk Edebiyatının konu genişliğini alenen gösteremez. Bu durumda edebiyatımızı bütün cepheleriyle tanımak mümkün değildir. Zira edebî şahsiyetler her konuda eser veren insanlar değildir.

Bize göre bir edebiyat tarihinin çeşitliliği ve zenginliği, muhteva ortaya çıkarsa belli olur. Konu genişliği tam olarak tesbit edildiği takdirde edebiyatın sadece edebiyat ilmi açısından değil, diğer ilim şubeleriyle özellikle sosyoloji ve psikoloji sahalarıyla münasebeti açığa kavuşabilir. Yeri gelmişken

(*) Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü Öğretim Görevlisi.

belirtelim ki, bugüne kadar özellikle İslâmi Türk Edebiyatı hakkında yanlış kanaatler ileri sürülmektedir. Klasik edebiyatımızı sadece kaside ve gazelden, birkaç parça dinî nesirden ibaret sanan zihniyet, türler mevzuuna el atınca kanaatlerinin yanlış olduğunu görecektir.

Şunu da hemen belirtelim ki, edebiyatımızda **zümreleşme** denen bir hâdise yoktur. Belki **estetikleşme** hadisesinden söz edilebilir. Eğer edebî bir kabiliyeti olan şahıs savaşa bulunmasaydı "**Gazavatname**" gibi bir tür kaleme almazdı. Tabiatıtan, çiçeklerden hoşlanmasa, "**Şükûfe-name**" veya "**Bahar-name**" yazmazdı. Kuşları görmese, "**Murg-nâme**", Hayvanları sevmeseydi "**Hayvan-name**" telif etmezdi. Dostları olmasaydı mektuplaşmazdı ve Mevlâna'dan, Erzurumlu İbrahim Hakkî'ya kadar bir mektup türü-ki manzum şekilde de pek çoktur- gelişmezdi. Hastalık olmasaydı, "**Tabib-name**" yazılmazdı. Yine hayvan hastalıkları olmasaydı "**Baytar-name**"ler, kütüphanelerde bulunmazdı. Allah'ın varlığını ve birliğini kabul etmeseydi, **Naatler-Münacaatlar**, **Miraciyeler- Hicret-nameler**, dine bağlı olmasaydı, **Namaz-name** ve **Salat-nameler** yazılmazdı.

Kur'an-ı Kerim'le, ilm-i tefsirle, ilm-i tecvidle, ilm-i kıraatla, fıkıhla, sebep-i nüzulla, ilm-i akaidle, Havass-ı Kur'an'la (yani Kur'an'ın gizlilikleriyle) ilgili manzum ve mensur yüzlerce eserlerimiz bazı hakikatlerin göstergesi değil de nedir?

Esmâ-yı Nebî, **Siretü'n-Nebî**, **Mevlid**, **Hilye-i Nebî**, **Mucizat-ı Nebî**, **Gazavatü'n-Nebî** gibi eserlerin başlıkları bile, bu milletin klasik eserlerindeki mahiyeti dile getirmeye yeter.

İnançlarımız çerçevesinde kaleme alınan **Mahşer-nameler**, **Kıyamet-nameler**, **Şefaath-nameler**, **Saiavat-nameler** ve benzeri, müslüman Türk'ün ruh dünyasını yansıtır.

Yukarıda da örneklerini verdiğimiz bazı türlerde görüleceği üzere, bu eserler sadece inançlar çerçevesinde kalmıyor, gittikçe çeşitleniyor.

Bir şair çıkıyor, insan hayatını insanın hangi yaşta hangi özellikleri gösterdiğini inceliyor ve "**Yaş-name**" kaleme alıyor.

Ölen bir insanın mezar taşında iki mısra ile hayat felsefesini ebedileştiriyor. Büyüklerine saygıdan ve sevgiden dolayı, unutulmasını diye "**vefeyat-name**" kaleme alıyor. Müellifin ve şairin objektifi her zaman ölümü görmez, bir başka sefer objektif bir deniz kenarını bir nehir kenarını anlatıyor, ortaya manzum veya mensur bir eğlence yerinin tasviri "çıkıyor, **surname** diyor; **Sevâhil-name** diyor. Bulunduğu yeri çok seven, doğduğu beldeye eşi ve benzeri bulunmayan bir belde diyor, **Belde-name** veya **Şeh-rengiz** kaleme alıyor.

Hülâsa menkabeler, **vekayi-nameler**, **ruz-nameler**, **hatıra nev'i eserler**, **tarif-nameler**, **şemâil-nameler**, **silsile-nameler**, **Fihrist-nameler**, **sefaret-nameler**, **seyehat-nameler**, **Tezkireler** vs. insan ve dolayısıyla toplum hayatıyla ilgili değil midir?

Marifet-name gibi ansiklopedik, **kıyafet-name** gibi insan mizac ve meşrebiyle ilgili, **satranç-nameler** gibi sembolik fakat hayatın içinden koparılmış türler edebî hayatımızın nasıl birer göstergesidir?

Hele tasavvufî türler?

Kırka yakın tasavvufî tür, insanımızın aşk, bilgi ve varlık anlayışını derüni yapısıyla ne güzel dile getirir. Yunus'un ilâhileriyle Hacı Bayram-ı Veli'nin nutuklarıyla, Mısıf'nin devriyeleriyle, Kuşadalı İbrahim Halveti'nin mektuplarıyla bir gönül alemine nasıl girilmez?

Görüldüğü üzere, edebî eserlerimizin bir bütün olarak muhteva yönünden incelenmesi ve edebiyat tarihinin muhtevaya göre yeniden tasnifi gerekmektedir. Bu problem sadece dünün problemi değil, bugünkü edebiyatımızın da problemidir. Fakat geçmişin değerlendirilmesi yapılmadan bugünün edebiyatı hakkında olgun kararlar verilemez. Meseleye sadece Türkiye Türklerinin edebiyatı gözüyle bakılması da doğru değildir. Doğu Türkistan'dan Viyana'ya

ve Kırım'dan Kerkük'e kadar bütün Türk dünyasının meydana getirdiği edebiyat bir bütündür. Bu bütünlük çerçevesinde edebiyatımız, hem derinliğine hem de genişliğine incelendiği takdirde anlaşılabilir. Prof. Dr. Âmil Çelebioğlu'nun da belirttiği üzere " gerek halk ve gerekse klasik edebiyat mahsullerinin bilhassa muhtevaları itibarıyla tesbit ve tasnifleri mukayeseli biçimde yapılabildiği takdirde, edebiyatımızın ne derece mütenevvi ve zengin olduğu açıkça görülecektir. Böylece, halk ve klasik edebiyatımızın müşterek hususiyetlerinin daha iyi tezahür edeceği ve tabii olarak edebiyatımızın bir bütün olduğu hususunun teşvik edilebileceği, ayrıca dünya edebiyatı müvacehesinde değerinin ve yerinin daha iyi anlaşılacağı alenen görülecektir." İnanıyoruz ki, bütün dünya edebiyatı incelense, bizdeki edebi tür genişliği diğer milletlerde görülmecektir. Tanzimat'a kadar yazılan edebi türlerin sayısı dörtüzdenden fazladır. Bu sayı Türk dünyası bir bütün olarak ele alındığında daha da artacaktır.

Burada şu hususu da hemen belirtelim, Yalnızca, şekli esas alan edebî değerlendirme, bizleri yanıltacaktır. Mesela, kaside bir şekildir. Fakat bu şekle bağlı pek çok tür mevcuttur. Bu husus, Mesnevi ve diğer şekiller için de böyledir. Halbuki edebi eserlerde şekil bir vasıttır, Elbise gibi. Elbise her an değişebilir, değiştirilebilir. Modaya göre, renk ve desene girer.

Biz, edebi türlerin bir sancıdan bir ihtiyaçtan, bir zevkten. . . ortaya çıktığına inanıyoruz.

Yazımızın başında belirttiğimiz gibi, edebiyat tarihi anlayışımız değişmelidir. Şahsî ve temelsiz tasniflerden vazgeçilmeli, halk edebiyatı, divan edebiyatı, tanzimat edebiyatı gibi kavramlar yeniden gözden geçirilmelidir. Bu tabilerin temelinde bir kültür farklılığı ve sınıflaşma yatmaktadır. Halbuki Türk-İslâm kültürü, geçmişten bugüne kadar sınıfsız bir topluluğunun yarattığı mükemmel bir terkiptir. Bu kültür bir helezonun içinden fırlatılmış edebiyete giden altın bir oka benzer. Tanzimatla birlikte Batı tesirinde kalan bir avuç müclifin

karşısında, geleneği devam ettiren büyük bir kitle edebiyat tarihi araştırmalarında göz ardı edilirse, bu insafsızlık olur. Ok, hedefinden sun'i olarak saptırılır.

Netice olarak bizde herşeyden evvel, zümreleşme diye bir hadise yoktur. Bu tabirin arka planında sınıflaşma gerçeği yatmaktadır. Ve yine bizde, batıda olduğu gibi yöneten ve yönetilenin demokratik yapısı istisna edilirse, yüksek zümre, alçak zümre şeklinde bir sosyolojik farklılaşmadan söz edilemez.

Edebî eseri parayla da yazdıramazsınız. Edebî eser, zevk-i selim sahibi kişilerce yazılır. Hadise tamamen estetikdir. Karacaoğlan ile Baki arasında sadece estetik nüans vardır. Fakat bu iki zat, iki ayrı kültürün insanı değildir. Söz konusu nüans yahut kültür birliği mevzuu sistematik konu tahlilleriyle alenen ortaya konabilir. Çıkacak olan netice, her iki şairin temelde aynı his, heyecan ve ruha sahiptir. İşte bu netice gerçek edebiyat tarihinin mahsulüdür.

Bütün bu problemleri göz önünde bulundurmadan kalıplaşmış ve temelsiz görüşlerle edebiyat tenkidi yapmak, kuru bir emektir kanaatindeyiz.

TASARRUFLA İLGİLİ ATASÖZLERİ

- * Ayağını Yorganına göre uzat.
- * Abanın kadri yağmurda bilinir.
- * Ak akçe kara gün içindir.
- * Bol bol yiyen bel bel bakar.
- * Damlaya Damlaya göl olur.
- * Ekmeden biçilmez.

YUNUS EMRE NEDEN KALICIDIR?

"Yunus Emre'yi kalıcı kılan millîlik vasfı ise, onun millîliğini nede arayacağız? . . . Kanaatimiz odur ki, Yunus Emre, İslamiyeti yaşamada ve yaşadığı İslamiyeti ifade etmede millîdir."

M. Öcal OĞUZ

Kültürümüzün muhtelif kanallardan bugüne gelen eserlerini değerlendirmede ölçümüz ve varacağımız hedef ne olacak? Kısacası, bu eserlere bakarken maksadımız geçmişî tazim ve taziz etmek mi; yoksa geçmiş nesillerden bize intikâl eden bu paha biçilmez hazineden bugünü ve yarını kuracak şekilde istifade etmek mi? Bugün Türkiye'de yaklaşık 80-90 yıldır bu kültür eserlerine - millî bir devlet olmanın hem zarureti hem de haz ve gururu ile eğilinerek bir takım neticelere varılmaktadır. Bu çalışmalar, birçok kültür unsurunun yeniden ihya edilmesini, unutulmaların hatırlanmasını sağlamış; ortaya binlerce cilt tutarında eser çıkmıştır. Ancak bu eserlerin değerlendirilmesinde millî devlete geçişin bütün heyecanı kendini gösterir, ki, bu millî devletin ayakta kalabilmesi için gereklidir.

Ancak, bu dönemin artık kapanması, hamaset ve heyecanın yerini aklıselime ve ilme bırakması zamanı gelmiştir. Çünkü, millî devletin kuruluşundan uzun bir zaman geçmiş ve "ihtilal şartları" ortadan kalkmıştır. Bugün kültür eserlerimize ve tarihimize geçmişî hıvretmek veya geçmişle gururlanmak maksadıyla eğilemeyiz. Bu eserler, bugün ve yarın millî değerlerimizi nasıl koruyacağımız, ifade edeceğimiz ve geliştireceğimiz sorularına cevaplar verecek kültür mirası olarak değerlendirilmelidir.

İşte, sözünü ettiğimiz kültür mirasımızın en mükemmel bir bölümü Yunus Emre'nin bize bıraktığı şürlerdir. Prof. Dr. Fuad

Köprülü'nün etraflı bir şekilde Yunus Emre ve eserini Türk dünyasında tanıtmalarının ardından yaklaşık yarım asır geçtiği ve Yunus Emre hakkında yüzlerce kitap/makale yazıldığı halde Yunus Emre gibi ihtişamının derecesini pek de iyi anlayıp kavrayamadığımız- bir değere sahip olmanın gururunu yaşamaktan pek fazla birşey yapamamışız.

Şu halde Yunus Emre'yi bugün nasıl değerlendireceğiz, hangi tenkit usulleriyle ve yaklaşma tarzlarıyla onu bugünün ve yarının Türk'üne sevdireceğiz, kavratacağız, daha da önemlisi yarının insanı Yunus'tan nasıl istifade edecek? Mesafelerin hızla daraldığı en uzak yerlerin 3-5 saat ötede olduğu, kültürlerin birbirleriyle yoğun alış-veriş içinde bulunduğu, medeniyetin bir takım güçlü silahlarıyla mücehhez kültürlerin diğer kültürleri yok etme gayreti için girdiği zamanımızda, kimliğimizi muhafaza etmek ve kültürümüzü yok olmaktan kurtarmak için vereceğimiz mücadelede Yunus Emre bize nasıl yardım edebilir?

Bugüne kadar bir takım Batılı terimlerle Panteist, Mistik, Hümanist vb. . . olduğu yolunda hükümlere varılan Yunus Emre için biz-yani İlebet Türk kalacak ve bugün millî bir devletin sahibi olan Türk milleti- ne düşünüyoruz?

Yapılan araştırmalar göstermektedir ki Yunus'ta ençok üzerinde durulan, muhtelif grupların onun hakkında araştırma yapma

sebepler olan üç mühim vasfı dikkat çekmektedir. Bunları bizim kelimelerimizle ifade edersek, kısaca:

1. Millîlik
2. İslâmîlik
3. İnsanîlik

diyebiliriz.

Batı kültürünün pembe ufuklarında fazlaca hayale dalan araştırmacılar, Yunus'taki insanî unsuru, kilisenin ağır baskılarından Rönesansla nefes almaya çalışan dinden bunalmış Avrupa'nın "hümanizm" düşüncesiyle izah etmeye çalışmaktadırlar Yunus'un insan anlayışı, insan sevgisi "Yaradılanı yaradandan ötürü sevmek" fikrinden ilhamını almaktadır. "Ne olursan ol yine gel" diyen Mevlânâ'nın mektebinden feyz alan Yunus'taki insan sevgisinin kaynağı eğer bir kaynağa bağlanacaksa tasavvuttur. Buna rağmen, Yunus'taki insanîyet için ister Batı felsefesini isterse tasavvufu kaynak gösterelim varacağımız netice itibariyle fazlaca bir değişiklik yoktur: Yunus Emre şiirlerinde ölümü anlatmıştır, hayatı anlatmıştır, aşkı anlatmıştır, kibiri anlatmıştır, tevazuu anlatmıştır. . . Bu konuları dünyada hangi milletin şairi işlememiştir? Bu cihanşümül mefhumlar Hint tefekküründe de Batı tefekküründe de İslam tefekküründe de mevcut değil midir? Öyleyse, Yunus Emre'yi kalıcı yapan ve anlaşılmaya çalışılan güçlü bir şair olarak bugüne getiren unsurlar onun "insanî" vasıflarından kaynaklanmamaktadır.

Şu halde Yunus Emre'yi kalıcı yapan unsur onun iyi bir müslüman, bir mutasavvıf olmasından mı kaynaklanmaktadır. Yunus Emre hiç şüphe yok ki zamanında milletin nabzını tutmuş, onun dini yaşamada karşılaştığı meselelere ışık tutmuştur. Ancak şurası da var ki, Türklüğün Anadolu macerasının manevî mimarı sadece Yunus Emre değildir. Bugün adını sanını unuttuğumuz, hiç bilmediğimiz ve en az Yunus Emre kadar Anadolu'nun Türkleşmesinde hizmet görmüş veliler, mutasavvıflar, dervişler vardır. Onları bugün niçin hatırlamıyoruz, tanımıyoruz. Bu bizim kadir bilmezliğimizin mi eseridir?

Yunus Emre hakkında bugüne kadar yapılan araştırmalar, onun tasavvuf felsefesine yeni birşey getirmediği noktasında birleşmektedirler. Tasavvuf felsefesine yeni birşey getirmediğine, Anadolu'nun sayısız manevî mimarlarından biri olması onu kalıcı kılmaya yetmeyeceğine göre Yunus Emre bugün gündemimizi neden işgal etmektedir?

Yunus Emre'nin 700 yıl önce iyi bir insan, olgun bir mutasavvıf olarak yaşamış ve ölmüş olması bizi bugün niçin ilgilendiriyor? Eğer Yunus bu sebeplerle kalıcıysa, en iyi "hümanist" olduğu için bütün Batının "olgun bir mutasavvıf" olduğu için de bütün İslâm âleminin onu tanıması, en az bizim kadar onunla gurur ve heyecan duyması icap etmez miydi?

Hal böyle olmadığına göre elimizde sadece "millîlik" unsuru kalmıştır. Yunus'u kalıcı kılan onun millî olması mıdır?

Yunus Emre'yi kalıcı kılan millîlik vasfı ise, onun millîliğini nede arayacağız? Onda millîlik ırkı özelliklerinden mi, kıyafetinden mi yoksa şiirindeki vezinden mi gelmektedir? Yunus Emre'yi millî kılan asgarî şart ne olmalıdır? Yunus'taki kalıcılığı sağlayan millîlik bu şaydıklarımız olsaydı bu vasıfları taşıyan her şairin zamanımıza birer Yunus olarak gelmeleri icap ederdi. Şu halde Yunus'un vazgeçilmezliğini sağlayan millîliği başka unsurlarda aramak zorundayız.

Kanaatimiz odur ki Yunus Emre, İslamiyeti yaşamada ve yaşadığı İslamiyeti ifade etmede millîdir. Tabii bu bizim hissederek vardığımız bir kanaatten öte birşey değildir. Bu bakımlardan Yunus'un araştırılması gerekmektedir. Nitekim Yunus Emre'nin dil ve uslub itibariyle millî olduğu düşüncesi son zamanlarda yaygınlık kazanmaktadır. Yunus'un uslubu muhakkak ki "nevî şahsına münhasır" bir uslubtur. Ancak; hayat tarzı, dünya görüşü ve diğer faktörlere ait uslub ile birleşmeyen bir dil uslubu tek başına yeterli olamaz. Yunus'un uslubu ne kadar güzel olursa olsun anlattığı mevzular bu milletin ihtiyaçlarına cevap vermemiş ilgisini çekmemiş olsaydı o bugüne gelemezdi. Uslubu ne kadar güzel olursa olsun hangi

şair balkabağının lezzetini anlatarak 700 sene yaşayabilir? O halde Yunus hem dili kullanırken hem de İslamiyeti yaşarken millidir. Bunlar ilmi usullerle gösterilebilir mi, yoksa varlıkları kabul ve hissedilen meşhurlar olarak mı kabırlar bilemiyorum: Tenkit metodunu iyi kavramak ve iyi bir üslub araştırması yapmak zorundayız.

Fin milletini yok olmaktan kurtaran Kalavela, bu noktada bizim için bir ölçü teşkil edebilir: Acaba, İsveçleşmekte olan Fin milletini özüne döndüren faktör Kalavela'nın muhtevası mı, dili mi olmuştur? Yoksa ikisi bir arada mı bir fonksiyon icra etmiştir? Bunun da araştırılması gerekir.

Ancak, şurası bir gerçek ki Yunus'u kalıcı ve millî yapan ister muhtevası ister üslubu olsun değişmeyen bir şey var ki o da milletimizin bir kültür ve gönül adamı olarak Yunus'a bugün de yarın da ihtiyacının olacağıdır.

Binlerce cilt tutan diğer kültür eserlerimizle birlikte Yunus Emre'nin eserlerini de yeni nesillere olduğu gibi aktaramayacağımıza, buna imkân olmayacağına veya yeni nesillerin bu kültür eserlerini ihtisas sahipleri kadar anlamasını bekleyemeyeceğimize göre bu kıymetli mirasları onları nasıl barışık tutacağız? Onlar bu mirastan paylarına düşeni nasıl alacak?

Eğer mesafeleri daralan ve teknolojiye ilerleyen milletlerin kültürlerinin hakimiyet hudutlarını genişletmekte olduğu dünyada, ilelebet Türk olarak kalacak isek, binlerce cilt tutarındaki eserlerin arasından milliyi bulmak, çıkarmak ve çağın vasıtalarıyla yeni nesillere en öz şekliyle aktarmak zorundayız.

ALİ RAHMANİ'DEN BİR ŞİİR

BAR AŞKIDIR YAR AŞKIDIR

Aşık sazı maşuk nazı
Bar aşkıdır yar aşkıdır
Hoş avazı kalp niyazı
Bar aşkıdır yar aşkıdır

Toprak taşlar kurtlar kuşlar
Ot, ağaçlar sadık başlar
Zikre başlar akar yaşlar
Bar aşkıdır yar aşkıdır

Çark felekler, tüm melekler
Su, semekler hak emekler
Taleb bekler yap dilekler
Bar aşkıdır yar aşkıdır

Arzum duyur payın ayır
Çalış buyur hanen kayır
Eyle hayır cayır cayır
Bar aşkıdır yar aşkıdır

Temelinde, amelinde
Aleminde, selamında
Kemalinde, cemalinde
Bar aşkıdır yar aşkıdır

Rahmanî der nefsinı kır,
İkrarın ver, divanda dur
Cennete gir, cemalın gör
Bar aşkıdır yar aşkıdır

KIBRIS FOLKLORU MU KIBRIS TÜRK FOLKLORU MU?... "

"Kıbrıs'ta iki toplum tarafından ortak olarak oynanan bazı halk oyunlarına, ortak olarak icra edilen bazı tür-külere, benzerlik gösteren bazı kıyafetlere bakılarak bir Kıbrıs kültüründen söz edilemez."

Murat KARABULUT

Kıbrıs'ın jeopolitik konumu sebebiyle tarih boyunca birçok milletin (M.Ö. 3000 yıllarından itibaren Sümerler, Babiller, Aka Türkleri, Asurlular, Mısırlılar, Finikeliler, İranlılar, Romalılar, Müslüman Araplar ve M.S. 1040 yıllarında Bizansların, Türk Moğol İmparatorluğunun Anadolu ve Avrupa kıyılarına dayandığı zaman Cengiz Han'ın torunu Cuci Han ve ondan sonra da Batu Han'ın, 1335'de Latinlerin, 1500 yıllarına doğru da Venediklilerin) hakimiyeti altına girdiği görülmektedir.

Osmanlı Türklerinin Kıbrıs'a çıkmaları 1570 yılında başlar ve 1572'de ise, ada kesin olarak Türklerin hakimiyetindedir.

1571'den sonra Anadolu'nun Konya, Ak-saray, Kastamonu, Amasya, Alanya, Burdur, Silifke, Anamur, Edirne şehirlerinden 30.000 (daha sonra 65-70 bin) Türkün adaya gelip yerleştiği bilinmektedir.

1571 yılından 1878 yılına kadar (307 yıl) Kıbrıs Adasının hakimiyetini ellerinde bulunduran Türkler, yıllarca Rumlarla birarada yaşamış olmalarına rağmen, dinlerine ve geleneksel yapılarına uygun olarak adada yaşayan insanlara karşı herhangi bir düşmanlık beslemedikleri gibi, aksine burada yaşayanlara gerek idarî gerek siyasi, gerek iktisadî, ve diğer konularda her zaman yardımcı olmuş ve huzur içerisinde hayatlarını sürdürmelerini sağlamışlardır.

Kıbrıs 1878 de şartlı olarak İngiltere'ye verilinceye kadar, Güney Anadolu'nun bir vilayeti sayılarak geçirdiği bu zaman içerisinde idarî, iktisadî ve coğrafî bakımdan önemli bir Türk nüfus çoğunluğu sağlanmıştır. Adanın Türk idaresinden çıkmasından sonra ise Türk halkı iktisadî, idarî ve siyasi haklar itibarıyla Hıristiyan halktan farklı bir işleme tâbi tutulmuş; özellikle Türkler'e karşı kin ve düşmanlık besleyen Makarios döneminde yapılan zulüm ve işkenceler ile, izlenen "Türkleri adadan uzaklaştırma" politikasının sonucu olarak 300 bin Türk, Amerika, Avusturalya, ve Avrupa ülkelerine göçe zorlanmıştır.

1974 Türk Barış Harekatına gelinceye kadar adadaki Türklerin karşılaştıkları güçlüklerle bin türlü eziyet ve baskı altında yaşadıkları hâlâ hafızalarımızdan gitmemiştir.

Tabiiyle, siyasi ve iktisadî alanda izlenen bu politikayı kültürel alandan ayrı düşünemeyiz.

Türklerle Rumlar yıllarca (403 yıl) birlikte yaşamış olmalarına rağmen iki milletin Folkloru birbirinden farklıdır. Özellikle bizimde bulunduğumuz bir ekip tarafından Kıbrıs Türklerinin halk müziği, halk oyunları ve kıyafetleri ile ilgili yapılan araştırma, inceleme ve analizlerde de görülmüştür ki, bu

konularda bazı ortak yönler görülüyorsa da temelde bir çok farklılıklar vardır.

Bugün Kıbrıs'ta Rumlar tarafından icra edilen sözlü ve sözsüz ezgiler incelendiğinde görülecektir ki, bu ezgilerin-türkülerin söz, usûl, tavır, üslûp ve makam yapıları itibariyle tamamına yakını Türk müziğidir. Bu türkü ve ezgilerin içerisine eklenen bazı küçük melodiler bu gerçeği değiştirmez. Örneğin Türkiye'de TRT Genel Müdürlüğü Türk Halk Müziği Repertuarında bulunan "Dolama Dolamayı"⁽¹⁾ adlı türküyü Kıbrıs'ta Rumlar da Türkler de çalıp oynamaktadır. Türkiye'de ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yaygın olarak söylenen bu türküyü Rumlara mal edebilir miyiz? (Örnekler çoğaltılabilir, Karşılamlar, Aziziye Sirtosu v.b) Burada dikkati çeken husus şudur: Rumlar Kıbrıs'ta Folklor sahasında çok önceden araştırmalar, derlemeler yapmışlar bu konuda bir çok yayın çıkarmışlar ve Türklere ait pekçok kültür değerlerini sahiplenmişlerdir. Buna rağmen yapılan araştırma ve incelemelerde de görülmüştür ki, bu konularda ayrılan noktalar çoktur.

Sonuç olarak Kıbrıs'ta iki toplum tarafından ortak olarak oynanan bazı halk oyunlarına, ortak olarak icra edilen bazı türkülere, benzerlik gösteren bazı kıyafetlere bakılarak ortak bir Kıbrıs kültüründen (Ada Kültüründen) söz edilemez, Ortak bir Kıbrıs Kültüründen bahsedilemeyeceği folklorun diğer konuları da (Halk Edebiyatı, Tiyatrosu, Gelenek görenek ve İnançları, Maddî ve Manevi Kültürü v.b.) incelendiğinde görülecektir. Çünkü her şeyden önce Kıbrıs'ta iki millet bulunmaktadır. bunların da dilleri, dinleri, gelenek ve görenekleri, yaşayış tarzları tamamen birbirlerinden farklıdır. Yazımı Mustafa Serdengeçti'nin 25 Şubat 1983 tarihinde Halk Sanatları Derneği

(Has-Der) tarafından yapılan 1. Halkbilim Panelinde sunduğu bildirisinin şu paragrafı ile bitirmek istiyorum: "Kıbrıs'ta bir Türk Folkloru ve bir de Rum Folkloru vardır. Ancak bugün Rumlar Politik nedenlerden dolayı Kıbrıs Rum Folkloru tezi ile ortaya çıkıyorlar. Uluslararası alanda Kıbrıs'ta yalnız kendileri vardır. Kıbrıs'ın sahibi kendileri imiş gibi göstermeye çalışıyorlar. Bunun için de Kıbrıs Rum Folkloru diye isimlendirmiyorlar. Çünkü bunun karşısında Kıbrıs Türk Folkloru da olduğu ortaya çıkacaktır. Kıbrıs Folkloru dediklerinden karşılındakilere Kıbrıs Türk Folklorunun varlığını anımsatamazlar. Rumlar politik amaçları nedeni ile uzun zamandan beri bize ait Folklor değerlerimizi de kendilerine mal ederek bugün scyrettirdikleri folkloru (halk oyunlarını kastediyor) ortaya çıkarmışlardır. Bunun için de çok çalışmışlardır. Onların bu amaçları Osmanlı'nın adayı feth etmesi ile başlamıştır. İngiliz döneminde hızlanmıştır. Bugün devam etmektedir."

BİBLİYOGRAFYA

HİNÇER, İhsan: Türk Kıbrıs'ın Tarihi ve Etnolojisi, TFA 8,179 (Mart 1964) 3329-3330
YUND, Kerim: Kıbrıs'ta Türkler, TFA 8,177(Nisan 1964) 3385.

Halkbilim, Sempozyumları, KKTC. T.K.B. Yayınları, İstanbul 1986, (Yaşar Ersoy, s. 13-17 Sevgül Uludağ, s. 41-48, Kutlu adalı, s.73-78, Ahmet AN, s.105-110, Bekir AZGAN, s.111-112, tarafından sunulan bildiriler).

(1). Bu türkü üzerinde ayrıca inceleme ve analiz yapılacak olup başka bir yazımızda daha geniş olarak bilgi verilecektir.

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİNDE GİYİM - KUŞAM

"Giyim-kuşamda Türk kültürünün Adadaki
500 yıllık hakimiyetini görmek mümkündür."

Yener ALTUNTAŞ(*)

1570 tarihinde Osmanlı İmparatorluğunun Kıbrıs fethiyle başlayan Türklerin kibristaki iskânı o tarihten bu yana süregelmiş olup bugün de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti adıyla bağımsız bir devlet olarak sürecektir.

Türklerin Kıbrıs'a yerleştikleri günden itibaren adadaki kültürleri toprak nisbeti ve müesseseleri ile kısa zamanda ekseriyeti sağlamışlardır. İlk dönemlerde nüfus olarak da çoğunluğu sağlamışlar, daha sonra bu oran gittikçe düşmüştür. Buna İngilizlerin adayı işgali sebeb olmuş ve Türkleri çeşitli bahanelerle adadan uzaklaştırmışlardır.

Her ne şartla olursa olsun Türk varlığının adadan silinmesi mümkün olmamıştır. Bugün var olan genç Cumhuriyet ve onun üzerine oturduğu kültürel yapı canlı bir şekilde ayakta durmaktadır.

İşte bu kültür değerleri içerisinde giyim-kuşam ayrı bir yere ve değere sahiptir. Geçmişten günümüze çeşitli evreler geçirmiştir. Bunda en büyük etkilerden birisi de manevî değerlerin kuvvetle yaşamakta olmasıdır.

1. Kadınlarda Giyim-Kuşam :

Çeşitli kayıklar ilk dönemlerde kadınlarda çarşaf kullanıldığını ifade etmektedir. Çarşaflar çeşitli kumaşlardan dikişsiz veya basit dikişli şekilde ve eldokuma kumaşlardan da yapılmaktadır. Bunlar Humayın Çarşaf, Sadakor Çarşaf, Setantiryon Çarşaf ve Kazmır Çarşaf gibi isimler almışlardır. Çarşafın dışında Peçeler, pelerinler, Kürk ve Hırkalar giyilmiştir.

Elbiselerine evde tezgâhlarda dokunan kumaşlardan özellikle "idare" adlı kumaştan yapılanı çok kullanılmıştır. Giyene göre geniş veya dar yakalı önü bele kadar açık, düğmeli kollu ve geniş etekli olup üzerinde işlemeler bulunmaktadır. Bele ise canfes kumaştan dört parmak eninde kuşak bağlanır. Kadifeden yapılanlarda dahadeğişik model kullanılmıştır. Elbiselerin altına yaygın olarak "Ganuni" adı verilen etek giyilir. İç çamaşır olarak el dokuması kumaşlardan (Poplin veya Fulör kumaş) don ve gömlek giyilmiştir. Çoraplar, genelde örme olup nakışlıdır. Ayrıca, "Fildigöz" denilen parlak renkte hazır çorapları giyilir. Eski dönemlerde ayağa ise "Gallos Potin" veya "İskarpın" giyilmiştir.

Günümüzde ise iki değişik takım giysi kullanılmaktadır. Osmanlı saray kıyafetine benzeyen tek ve çift parçalı bindallı veya benzeri kıyafetlerdir. Bunları; oyalı yazma, dokuma kuşak, dantelli don, (karpaz donu) işlemeli çorap ve dilli yemeni tamamlar.

İkinci takım ise, özellikle kır kesiminde giyilen üçetek, iç gömlek karpaz donu, veya şalvar, dokuma kuşak, cepken, işlemeli iplik çorap, yemeni ve oyalı yazma ile tamamlanmaktadır.

2. Erkeklerde Giyim-Kuşam :

Eldeki bilgilere göre, ilk zamanlarda çakşır üzerine camadan yelek giyilirdi. Bazılarının üç etekli uzun elbise giydiği de rivayet edilmektedir. Bunlardan başka "Cübbe" giyilmiş, bele "Lahor Kuşak" sarılmıştır. Başa kavuk ve üzerine sarık sarılmıştır. Ayaklara ise yün örme çorap, mes ve basık papuç giyilmiştir.

(*) Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Folklor Araştırmacısı

Kır kesiminde koyu mavi renkte şalvar, kavuşturma veya camadan yelek giyilmiş, bele ipekli "Tarabulus Kuşak" bağlanmıştır. Aksesuar olarak altın veya gümüş köstekli saat takılmıştır. Dizlik giyildiği de ifade edilmektedir.

Günümüzde erkek kıyafetleri tek tip olarak görülmektedir. Bunlar üstte kapatmalı ve işlemeli yelek, iç göynek, düze beyaz ipekli veya renkli yollu dokumadır. Altta, özellikle gençlerde, koyu mavi renkte, üzeri kaytan işlemeli dizlik, belde kırmızı dokuma veya tarabulus kuşağı bağlanmakta, ayakta dizlere kadar renkli motilli örme çorap, uçtan dilli yemeni giyilmekte, başa püsküllü fes ve üzerine oyalı yazma bağlanarak giyim takımı tamamlanmaktadır.

Giyim kuşamda(her ne kadar renk konusunda tereddütler varsa da), yapı, giyim özelliği, kumaş özelliği ve üzerindeki işlemleriyle) Türk kültürünün Adadaki 500 yıllık hakimiyetini görmek mümkündür.

REYHANI'DEN BİR ŞİİR

TEKELLÜM

İki satır üç kafiye açalım
Meziyet milliyet merhamet olsun
Hakikatın sırlarına geçelim
Metanet mealet maharet olsun

Bu gün bir güzele çiçek götürdüm
Bahçeden almadım kendim bitirdim
Sözüme başladım sohbet yetirdim
Melamet mülakat mücerret olsun

Reyhanî'yim sohbetime başladım
Ciğerimi ateşlere haşladım
Yazık oldu bu sohbeti boşladım
Mazeret mağfîret muhsiyet olsun

HALİL KARABULUT'TAN BİR ŞİİR

VAHDET

Şu kâinât bahçesini
Gezenler vahdet gördüler
Hakk'ın hikmet bohçasını
Çözenler vahdet gördüler

Bu çokluktan bu bahçede
Nicesi kaldı şüphede
Bin üzümü bir teknede
Ezenler vahdet gördüler

Kurt, kuş dilinden anlayan
Oldu bir Sultan Süleyman
Suretin aslını ayan
Sezenler vahdet gördüler

Gafil dünya dükkânında
Çok şey gördü dört yanında
Lâkin bâtın ummanında
Yüzenler vahdet gördüler

Zâhir, bâtın iki gece
Var arada perde peçe
Gücü yetip dıştan içe
Sızanlar vahdet gördüler

Bir yüz verir görüntüyü
Bir yüz örtünmüş örtüyü
İkilik denen büyüğü
Bozanlar vahdet gördüler

Halil der maddeyi koyup
Mâna şerbetinden doyup
İlm-i ledün'den okuyup
Yazanlar vahdet gördüler

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ OYUNLARI

"K.K.T.C.'nin hemen her yerinde Oyunlar belirli bir sıraya göre oynanmaktadır. Karşılama başlangıç oyunlarıdır."

Ahmet ÇAKIR(*)

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile ülkemiz arasında yapılan "Eğitim Bilim ve Kültürel Alanda İşbirliği Protokolü"nun 15. maddesi gereği, 30 Mart 1988 tarihleri arasında Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi'nce Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti halk müziği, halk oyunları ve halk kıyafetleri konusunda 4 kişiden meydana gelen bir ekiple araştırma yapılmıştır.

Bu araştırmada elde ettiğimiz halk oyunları ile ilgili bilgileri istifadenize sunmak istiyorum.

K.K.T.C.'de halk oyunları ile ilgili faaliyetler 1957 yıllarında başlar. Türkiye'den Beden Eğitimi Öğretmeni olarak gelmiş olan Mümtaz CÖNGER, Türkiye'nin değişik yörelerine ait oyunları, okullarda, öğretmiş ve yaygınlaştırmıştır. Daha sonra kurulmuş olan oyun toplulukları çeşitli festival ve şenliklere katılmışlardır. Bu şenliklerden birinde, topluluk sorumlularına "Sizin kendinize (Kıbrıs Türklerine) ait oyununuz yok mu?" şeklinde bir soru sorulunca; Mustafa SERDENGEÇTİ, Erbil ÇINKAYALAR, ve Ayaç ÇAĞIN'dan meydana gelen bir ekip, Eylül 1973'de Gençlik, Kültür Dairesi'nin onayıyla Kıbrıs Türk Halk Oyunları araştırmaya karar verirler. O dönemde Çifteteli, Bekri, Azize, Kozan, Orak, Erkek Zeybeği, Dolama adlı

birkaç oyunu ortaya çıkarırlar. O günden bugüne araştırmalar devam eder. 1980 yılından sonra, kısa adı HAS-DER olan Halk Sanatları Derneği, de çeşitli araştırmalar yaparak Kıbrıs Türk halk oyunlarına çeşitli katkılarda bulunurlar.

K.K.T.C.'nin hemen her yerinde oyunlar belirli bir sıraya göre oynanmaktadır. Özellikle Karşılama başlangıç oyunlarıdır. Karşılama ardından Mendil oyunları (Sirtolar) başlar. Bundan sonra Zeybek oyunlarına geçilerek, Kasap Oyunları, Çifteteli ve Arabiye ile oyunlar sona erer. Bu oyunlar sırasında veya aralarda, seyirlik oyun dediğimiz dramatik oyunlar da oynanmaktadır.

Karşılama ve Mendil oyunu (Sirtolar) gibi oyunlar mutlaka iki kişi tarafından oynanır. İki kişi oynarken bir üçüncünün oyuna girmesi ayplanır.

Oyuna üçüncü veya dördüncü şahısların girmesi küsmelere bile neden olmuş. Bu sebeple birinci çiftin oyunu bitince başka bir çift oyuna kalkar. Böylece sırayla, çiftler çiftler oynanır.

Oyuna çift olarak kalkacak kişiler uyum içinde olan, birbiriyle anlaşan, birbirine hürmet eden, saygı gösteren kişilerdir.

(*) Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Şube Müdürü.

Oyunlara ilkönce gençler çıkar. Genellikle çok iyi oyun oynayan "Usta" oyuncular kendilerini sona saklarlar. Özel olarak düğünlere davet edilen bu usta oyuncular halkın büyük ısrarlarından sonra oyuna kalkarlar. Bunların kendilerini ağırdan satmaları yadigarınmaz, halk tarafından bilhasasa saygıyla karşılanır.

Oyunlar düğünlerde, sünnetlerde, festival nitelikli günlerde, panayırlarda, nişan törenlerinde; harman zamanı genellikle açık havada, harman yerinde, köy meydanında, kahve önlerinde ve ev avlularında oynanır.

Oyuna kalkanlar, oyun yerine genellikle ağır ağır gelirler. Bu arada müzisyenler bir giriş (taksim) yaparlar. Bu bölümde oyuncular ellerini tükürükleyerek bir yere, bir de ayak uçlarına elleriyle dokunurlar ve eksenî etrafında dönerler. Kendilerini ağırdan satarak bir gezinti yaparlar. Gezinti bölümünden sonra müzik başlar. Oyuncular müziğin ritmini yakaladıktan sonra kollarını omuz hizasında açarak oyuna başlarlar. Her oyun bitiminden sonra yeni bir oyuna başlanacağı zaman bu hareketler tekrarlanır.

Kıbrıs Türk halk oyunlarının hemen hemen hepsinde eli ayak topuğuna vurma figürü vardır. Bu figürden sonra dönme hareketi yapılır. Eller omuz hizasında açık vaziyette kaldırıldığı gibi, bir el arkada-diğeri aşağıda, bir el yukarıda, diğeri aşağıda olacak şekilde değişik pozisyonlar vardır. Dönme figürleri soldan sağa veya sağdan sola da yapılabilir. Avuçlar açık olup, parmaklar zaman zaman zaman (belirli yerlerde) şıklatılır. Bütün oyunlarda çökme figürü vardır. El çırpma, önden ve arkadan silkmeye eli açığa vurma", figürleri de yaygındır. Oyuncular galeyana geldikleri zaman "Hoh" veya "yef" diye nara atarak ellerini topuklarına vururlar.

Oyuncular Mendil Oyunu, "Sirt" ve Susta haricinde birbirlerine tutunmazlar. Orbest olarak karşılıklı iki düz sıra veya daire biçiminde oynarlar. Karşılama ve sirtolar iki kişi, Zeybek oyunları, Köroğlu, Arabacı, Orak, Kartal gibi oyunlar da tek kişi tarafından oynanır.

Mendil, Sirt, Orak, Değnek, Kartal, Testi-Fistikya oyunlarında, mendil, orak, değnek, sopa, testi gibi araçlar bulunur. Figürler daha ziyade el ve ayaklarda toplanmıştır.

Kıbrıs Türk halk oyunlarında kadın ve erkek birarada oynamazlar. kadınlar ayrı yerde, erkekler ayrı yerde oynarlar. Kadınlar da eller erkeklerinki gibi fazla kalkmaz kollar kırık olarak tutulur. Ellerde mendil bulunmaktadır. Mendilin iki ucundan tutarlar. Kadın karşılamaları erkek karşılamalarına göre daha ağır tempoda oynanır. Kadın oyunlarında "Silkme" figürüne rastlanmaz.

Kuzey Kıbrısta oynanan Türk halk oyunlarını şöyle sıralayabiliriz:

1. Karşılama
2. Karşılama
3. Karşılama
4. Karşılama
5. Aziziye Sirtosu
6. Şehir Sirtosu
7. İskele Sirtosu
8. Karagözlü Sirtosu
9. Abdal Zeybeği
10. Sarhoş Zeybeği
11. Arabiye
12. Kıbrıs Çiftetellisi
13. Nişan
14. Dotama
15. Susta
16. Orak
17. Kartal
18. Kozan
19. Arabacı
20. Bekri
21. Bekri
22. Mandra
23. Değnek Oyunu
24. Fistikya-Testi Oyunu

1- Yararlanılan Kaynak:

16-30 Mart 1988'de Kuzey Kıbrıs'ta Ahmet ÇAKIR tarafından halk oyunlarıyla ilgili derleme bantları. Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Arşivi: B.88.0021 - 0027.

FOLKLOR DERLEMELERİNDE DİKKAT EDİLMESİ

GEREKEN HUSUSLAR

" Araştırmacı herhangi bir folklor malzemesini derlemeye çıkmadan önce, konusu ile ilgili bir ön çalışma yapmalı, bu konuda bilinenler nelerdir, hangi malzeme nerelerden derlenebilir sorularına cevap verebilmelidir.

Naciye YILDIZ (*)

Sahada derleme yapan bir folklor araştırmacısı için, elde edilecek malzeme önemlidir. Zira, malzeme olmadan bir ilim de söz konusu olamaz. Folklor bir ilim dalı olduğuna göre, kendi dalına ait malzemesi vardır. Bu malzemenin ne olduğu, folklorcunun yaptığı çalışmanın mahiyetine bağlıdır. Ancak önemli olan, her araştırmacının, bu malzeme içinde kendisine gerekli olan bilgiyi seçip çıkartmasıdır.

Malzemenin önemli olması ise, araştırmacının, sadece malzeme ile ilgilenip başka noktaları gözardı etmesi demek değildir. Malzeme yanında, malzemeyi veren kişi, çevre ve zaman üzerinde de durmak, araştırmacının daha sağlıklı olması açısından gereklidir.

I-Malzemenin değerlendirilmesi: Araştırmacı, herhangi bir folklor malzemesini derlemeye çıkmadan önce, konusu ile ilgili bir ön çalışma yapmalı; bu konuda bilinenler nelerdir, hangi noktalarda çalışmalara ihtiyaç vardır, hangi malzeme, nereden derlenebilir, konuya hangi noktalardan yaklaşmak mümkündür gibi sonulara cevap verebilmelidir. Aksi takdirde, araştırmacı, her sorusuna en doğru cevabı aldığını veya dinlediği malzemenin tek bir varyantının bulunduğunu düşünebilir. Bu da kendisini yanlış neticelere götürür. Ancak, burada karşımıza bir problem daha çıkmaktadır. Araştırmacı, bu bilgileri malzemenin değerlendirilmesi safhasında kullanmalı, derleme yaparken ise, kendisini hadisenin dışında tut

malı, objektif olmalıdır. Malzemenin, hadisenin nasıl olması değil, nasıl olduğu onu ilgilendirmelidir. Her ilimde olduğu gibi folklorlarda da şahsî görüşler, değerler ve yorumlar değil, var olan gerçekler önemlidir.

Araştırmacının birden fazla kaynak üzerinde çalışarak malzemenin varyantlarını ele geçirmesi, çalışmalarına daha geniş bir perspektif kazandırır. Bu sebeple, folklorcu için, her varyantın ayrı bir önemi vardır. Varyantlarda, bu iskelet değişmez; motifler değişir.

Elde edilen malzemenin sadece hatırlanıyor olması veya hâlâ bir fonksiyonunun bulunması, araştırmacının varacağı netice açısından önemlidir.

Malzeme derlenen kişinin, bu malzeme kimden, nereden öğrendiği de bilinmesi gereken bir noktadır. Meselâ hikâyeci, anlattığı hikâyeyi ustasından veya başka hikâyeciden mi, yoksa bir kitaptan okuyarak mı öğrenmiştir? Kendisi hikâyeyi anlatırken zamanla neler ilâve etmiştir? Çeşitli sebeplerle bazı noktalar da değiştirilmiş veya çıkarılmış olabilir. Mümkünse bu noktaların da tesbit edilmesi gerekir.

Elbette ki bir malzemede bütün bu hususların tesbiti mümkün olmaz. Her malzemenin cinsine göre bir takım noktalar önem kazanır. Bu sebeple araştırmacı, konusuna göre cevabını arayacağı soruları tesbit etmelidir

(*) Hacettepe Üniversitesi Türkçe Dersleri Düzenleme Başkanlığı Okutmanı.

II- Kaynak kişinin şahsiyetinin değerlendirilmesi: Bir folklor malzemesini, kaynak kişiden ayırarak değerlendirmek, her zaman mümkün değildir. Kaynak kişi, verdiği malzemeye gerek estetik, gerekse şahsiyet yönünden birşeyler katabilir. "Bu malzeme kaynak kişi için ne ifade ediyor?" sorusu, malzemenin kaynak kişi tarafından nasıl değerlendirildiği konusunu aydınlatacaktır. Kaynak kişi, malzemeye kendinden neler katmıştır, birden fazla şeklini biliyor veya anlatabiliyor mu, değişik şartlarda derleme yapıldığında, neleri, ne ölçüde değiştiriyor? Bunun gibi soruların yanı sıra, kaynak kişiye ait biyografik bilgi de, neticeye ulaşmak açısından önemlidir. Buna göre, araştırma konusuna göre, kaynak kişiye değişik sorular yöneltilbilir, ancak biyografik bilgi için umumi olarak:

1. Kaynak kişinin adı, soyadı,
2. Oturduğu yer,
3. Doğum yeri ve tarihi,
4. Öğrenim durumu,
5. Mesleği,
6. Gezdiği ve gördüğü yerler,
7. Hayatındaki önemli hâdiseler, şeklinde sorular sorulabilir.

Kısaca, kültür taşıyıcısı olan kişilerin, bu kültürün içinde yaşadıkları, bazı değer yargılarına sahip oldukları, şahsiyetlerinden gelen bir takım özellikler taşıdıkları unutulmamalıdır.

III-Çevrenin değerlendirilmesi: Folklor malzemesinin derlendiği çevre, elde edilen malzeme üzerinde müsbet ve menfi etkileriyle göz önünde bulundurulmalıdır. Meselâ, malzemenin tabii şartlarda elde edilmiş şekliyle, suni şartlarda elde edilen şekli birbirinden farklı olabilir. Dinleyici karşısında, tabii bir çevrede, hikâyeci, çevrenin gösterdiği ilgi üzerine, daha heyecanlı bir şekilde hikâyesini anlatabilir; çevreden gelen sorulara, sataşmalara, isteğe göre, hikâyesini anlatabilir; çevreden gelen sorulara, sataşmalara, isteğe göre, hikâyeye değişik unsurlar da girebilir.

Derleme yapılan çevrenin kültür yapısı, eğitim durumu, kabul ettiği değerler, sosyolojik açıdan başka çevrelerden ayrılan

yönleri, değerlere uygun hâle getirmek için araştırma konusu olan malzemede meydana gelen değişiklikler, tabii şartlarda derleme yapılmışsa, o anda çevrenin psikolojik durumu gibi konular üzerinde durulmalıdır. Meselâ, bir hikâyeci, hikâyeye anlatırken, topluluğu karşısına almayı düşünmez, toplumun hoşuna giden, onun değerlerine uygun sözler kullanır. Meselâ, topluluğun içinde, hoca, şeyh, imam gibi kişiler bulunuyorsa, konuşmasını ona göre düzenler. Çok üzüntülü kişilerin bulunduğu çevrelerde, neşeli konular konuşulmaz. Hattâ, çevrede bulunan kişilerin, o sırada konuşulan konu ile ilgili olup olmamaları da konuşma veya malzeme üzerinde etkili olabilir. Dinleyicilerin ilgilenmesi, sorular sorması sayesinde değişik noktalar ortaya çıkarılabilir.

IV-Zamanın değerlendirilmesi: Derleme çalışmalarında zaman, birkaç açıdan dikkate alınması gereken bir konudur. Bunlardan birisi, çalışmanın ne kadar zamanda tamamlanacağı meselesidir. Ayrılan süre, tam bir çalışma için yeterli midir? İkinci nokta, bu derlemenin yapılması için en müsait vakit nedir? elbette ki Hıdırellez törenleri ile ilgili bir derleme yapan araştırmacı için en uygun vakit, bu törenlerin düzenlendiği vakittir. Bunlar, çalışmalarla ilgili, teknik konulardır. Ayrıca, zaman konusunu, yaşanan dönem olarak da göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Malzemenin ait olduğu dönemin özellikleri, önemli olayları nelerdir, malzeme, bunlardan gelen etkileri ne ölçüde ve nasıl yansıtıyor? Savaş zamanında ortaya çıkan bir türküyü kendi döneminde, kendi şartlarıyla değerlendirmek başka, daha sonra söylendiği devirlerde değerlendirmek başka neticeler verir.

Bazı konularda, devrin hükümet politikası da malzeme üzerinde etkili olabilir. Bu etkiler düşünce şeklinden, politikaya ters düşmemek veya dikkat çekmemek gibi çeşitli boyutlara uzanabilir.

Bu noktaların herbiri, değişik çalışmalarda söz konusu olabilir. Her çalışma da bunlara yeni görüşler ve bakış açıları katacaktır. Ancak umumi olarak, bir araştırmacının, daima göz önünde bulundurması gereken metod, malzeme ve hadise karşısında objektif olmak, daima geniş bir bakış açısıyla bakmak ve değerlendirmektir.

BİLİNMEYEN BİR HALK ŞAİRİ : AŞIK HÜSEYİN

Emine KIRCI(*)

Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi'nce her yıl beş ilimizde folklor saha araştırması yapılmaktadır. Bu yıl, mayıs ayı sonunda İçel ili folklor saha araştırması yapıldı. Köy köy gezilip kültürümüze ait bir çok malzeme (edebiyat, müzik, oyun, yemek, el sanatları, gelenek ve görenek) derlendi.

En son Mut'a gidildi. Mut'un Köprübaşı köyünde çalışırken, kendisinde cönk olduğunu öğrendiğimiz Abidin Cılız'ın yanına gittik. Sohbetimiz sırasında bize o köyde yaşamış bir âşıktan söz etti. Abidin Cılız'ın verdiği bilgilere göre:

Âşık Hüseyin, Köprübaşı köyünde 1907 (1323) yılında doğmuştur. Sağlığında Hoca Hüseyin diye çağrılmış, bunun sebebi de okuma yazması ve dinî bilgisinin fazla olmasıymış. Hoca Hüseyin evlenmiş fakat çocuğu olmamış. Çiftçilikle geçimini sağlar köyden dışarıya çok sık çıkmazmış. Şiirlerini önce yazar, bir müddet sonra yazdığı şiirlerini yırtar atarmış. Bu sebeple yazılı bir kaynak tesbit edemedik. Âşık 1979 yılında ölmüş. Sadece bulduğumuz cönklerden birinde bir mersiye ve kaynak kişimizin ezberindeki iki dördlüğü kaydettik.

Aşağıdaki manzume, âşığın 1948 yılında Adana ili sınırları içindeki Durhasan Dede tekkesinde söylediği mersiyesidir.

Medet mürvet dedim geldim kapuna
Hidayet umarım Durhasan Dede

Hayran oldum makamına yapına
Olayım kapında kul Hasan Dede

Cihan dağlarını itmişsin vatan
Gerçekten sayılır birliğe yeten
Varup. . . . . bimekân tutan
Fakırın muradın ver Hasan Dede

Size hor bakanın yoktur imanı
Sen mürüvetkânsın etmem gümanı
Kıyamet günleri mahşer zamanı
Bizlere şefaath kıl Hasan Dede

Gerçek olan sözlerinden bilinür
Gölgenizde nice canlar dolunur
Mağfîret keramet sizde bulunur
Müşgül halimizi gör Hasan Dede

Bülbül gezer has bağçenin gülünde
Durnalar yüzer deryasında gölünde
Söylenür ismimiz halkın dilinde
İlmi kudretin var Hasan Dede

Nice canlar geldi geçti şu handan
Gönül arzyledi sizleri candan
Cümlemiz şefaath bekleriz senden
Bizlere hidayet ver Hasan Dede

Gönül arzyledi yanına vardım
Hangımı söyleyim çok benim derdim
Mahşerde şefaath dünyada yardım
Dileğümüz çoktur ver Hasan Dede

İsminiz yâd olur dillerde her an
Sen mürüvetkânsın kesilmez aman
Dünyada muhabbet mahşerde iman
Bu noksan olursa dur Hasan Dede

(*) Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Folklor Araştırmacısı.

Ne zamandan beri burda durursun
Size söz atanın dili kurusun
Şehzadesin evliyanın pirisin
Çekelim yolunda dar Hasan Dede

Ne kadar söylersem bulunmaz uci
Mevlam kullarına itmesin güci
Sizlerde bulunur dertli ilacı
Yctir melhemini çal Hasan Dede

Hoş dutup da has . . . . kalmasin.sana
Nice aşkları sevdalara sarmasin sana
İşittik ki Horasan'dan gelmesin sana
Ol Hüseyin sana . . . . yar Hasan Dede

Aşklar sözünden hisse almayan
Muhabbetlik deryasına dalmayan
Şu cihanda size âşık olmayan
Gözü görür ama kör Hasan Dede

Söyledikçe artar kalbimin gamı
Derindir ötesi yoktur tamamı
Seversen Ali'yi onikimamı
Mahşerde şefaata kıl Hasan Dede

Hüseyin der var mı sözümde hata
Kusurum varsa af itsin ata
Katma bizi endişeye fırkata
Sundum eteğine el Hasan Dede

Kaynak kişimizin ezberinde olan iki dörtlük:

Elimize aldık kemaneyi sazları
Bir de aldık yanımıza gelinleri kızları
Ol hak-i payine sürmeye yüzleri
Arzuladık seni Maharet Baba

Güz gelince yağmur yağar havadan
Kesmeyelim dilimizi duadan
Kış girince kuş uçmazdı yuvadan
Yaz gününde bulup bulup guymalı

DERTLİ'DEN BİR ŞİİR

Bahar seyli gibi dağlar başında
Gör nice dur(u)landım, nice bulandım
Bir dârüşşifâdan boşanmış gibi
Sürüyüp zenciri hayli dolandım

Ömrüm helâk ettim senin peşinde
Yüz bin çile vardır her bir işinde
Hicran ocağında, aşk ateşinde
Ciğer-kebâb oldum, gör nice yandım

Gâhi sâil gibi düştüm yollarda
Gâhi Mecnun gibi kaldım çöllerde
Bir kısmet cem'ine gurbet illerde
Çok meşakkat çektim, çok yuvarlandım

Bıktım şu sofunun ibâdetinden
Usandım mürşidin icâzetinden
Geçtim o tekkenin kerâmetinden
Çille-i felekten bezdim usandım

Himmeti bu imiş bize pîrlerin
Hizmetin eyledim nice mîrlerin
Hayli müsellimin, çok vezirlerin
Sayesinde bir-Dertli'lik kazandım.

KÂTİBİ'DEN BİR ŞİİR

Gönül aşk atına binelden beri
Mahabbet menzilin alagelmıştır
Pervâne veş şem'a yanaldan beri
Benzimiz sararıp sola gelmiştir

Rûz ü şeb fikrimiz sevgili yarda
Ciğer kebâb oldu hasret-i nârda
Bu garip bülbülüm evvel baharda
Murâdın almağa güle gelmiştir

Dertli bülbül bahçelerde bağlarda
Figan eder yaz geldiği çağlarda
Mor sünbüllü gonca güllü dağlarda
Ferhat Şirin'ini bula gelmiştir

Şu gurbette ayrılığın elinden
Deryâlar dolmuştur çeşmim selinden
Sözün bilmez adûların elinden
Bağrımız kan ile dolagelmıştır

Kâtibi der hayâlini koğduğum
Gece gündüz hâyaline yeldüğüm
Severler güzeli elbet sevdiğim
Yalancı dünyâda ola gelmiştir.

SAMSUN'UN AYDOĞDU KÖYÜNDE

DERLENEN MANİLER

Hatice OKTAY (*)

Aydoğdu, Samsun'un Vezirköprü ilçesine bağlı olup, ilçeye yaklaşık 10 km uzaklıkta dağlık arazi üzerine kurulmuş bir köydür. Köy halkı, Bulgaristan'dan gelmedir.

Köy, hem dağınık, hem de toplu köy özelliğini göstermektedir. Evler genellikle cami ve okul etrafında yoğunlaşmıştır. Köyde bir ilkokul bulunmaktadır.

Okur-yazar oranının çok düşük olduğu köyde, ilkokulu bitiren erkek çocuklar "Vezirköprü Yatılı Bölge Okulu'na gönderilmektedir.

Aydoğdu köyü, geçimini çiftçilikle sağlamaktadır. Diğer bir geçim kaynağı ise meyveciliktir. En çok yetişen ürün buğdaydır. Geçim kaynaklarının azlığı ve yetersizliği nedeniyle köy halkı oldukça yoksuldur.

Ulaşım imkanları oldukça sınırlıdır. İlçeye ulaşım traktörle sağlanmaktadır.

Mani derlemesi çalışması kadınlar arasında yapılmış olup, kısıtlı bir zaman içinde gerçekleştirilmiştir. Derleme Mayıs 1987'de yapılmıştır. Maniler düğün, askerlik, sevda v.s. konularını içine almaktadır. Kaynak kişiler değişik yaş grublarından seçilmiş olup, yaşlılarla birlikte gençler de yer almaktadır. Maniler ilk satırın ilk harfine göre sıralanmıştır.

Ağ aktı aktı
Sular gibi aktı
Yaşasın kaynanası
Bahşişini taktı

Akacak akacak
Sular gibi akacak
Oyna gelin oyna
Kaynana para takacak

Alırım alırım
Seni alırım
Sevip almazsam
Ona yanırım.

Arda boylarında
Kırmızı karamca⁽¹⁾
Ben ne yana varayım
Sabah olunca

Armutlardan bir iki
Saydım baktım on iki
Onikinin içinde
En güzeli benimki

Armudun irisine
Ben yandım birisine
Yandığımı saklamam
Yigidin birisine

Askerliğin üç sene
Git de doldur seneni
Git gel askerden yarım
Vallah beklerim seni

Atma yarım atma
Taşı vurur beni vurur
İnşallah yarım
Benim olursun

Ay doğdu batmadı mı
Ela göz yatmadı mı
Seni yaratan Allah
Beni yaratmadı mı

Ay doğar anasından
Bulutun arasından
Yar yüzün gözüküyor
Pencere arasından

(*) Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Folklor Araştırmacısı.

Ben bir yanar fenerim
Hem yanar hem sönerim
Ben nişanlı değilim
Kime olsa dönerim

Çeşmenin taşı yarı
Üstünün taşı sarı
Öyle bir yar sevdim ki
Gözü gök saçı sarı

Dağda ateş yakarım
Dönüp arkama bakarım
Bir kere gülümsemem
Dünyanın çobanını yakarım

Denizin kenarında
Sarı yılan falı
Konuştuk mu sevdiğim
Uydurmuşlar yalanı

Gemi geldi oturdu
Yuvarlak taş üstüne
Yarım selam yollamış
Selamı baş üstüne

Kar yağıyor yağıyor
Şu dağın arkasında
Kalbim yanar tutuşur
Yarın fiyekasına

Karşındaki koyunun
Sayamam beyazını
Ağlamakla geçirdim
Bu senenin yazını

Kaşların afet yarım
Ne bu kıyafet yarım
Ölüm var ayrılık yok
Kıyamet kopsa yarım

Kayalar merdin merdin
Kimbilir kimin derdin
Ağaçlar kalem olsa
Yazılmaz benim derdim

Keten gömlek düz yaka
Babam vermiyor arka
Kırpiklerim döküldü
Yar sana baka baka

Mektup yazdım koradan
Dağlar kalksın aradan
Kavuşturmaya mümkün yok
Kavuştursun yaradan

Motor gelip geçmez mi
Tahtadan biçmez mi
Söyle annesi söyle
Oğlun sigara içmezmi

Parmağında yüzük
Parmağım oynamıyor
Yarımden başkasına
Kanlarım kaynamıyor

Saçın sarı sen sarı
Onu kim tarayacak
Kalk gidelim sevdiğim
Bizi kim arayacak

Senin şalın aktı ya
Kime boyattın
Güzel güzel kızlardan
Yokmuş eh bahtın

Taşlı tarlada
Darı alamam
Ben senin anana
Gelin olamam

Urganı atmaya
Dal atamadım
Dal da buldum gül de buldum
Yar bulamadım

Yaylının çimenini
Hep atladı keyikler⁽²⁾
Yar ben seni alıcam
Ne der evde büyükler.

(1) Karamca: Karınca

(2) Keyikler: Geyikler

Kaynak Kişi listesi:

Adı, soyadı	Medeni Hali	cinsiyeti	öğrenim Durumu
Fethiye Güner	Evlü 39	Kadın	okur-yazar değil
Zeynep Kurum	Evlü 18	Kadın	
Hatice Güner	Evlü 80	Kadın	
Ayşe Güner	Evlü 28	Kadın	

TANITMALAR... TANITMALAR... TANITMALAR... TANIT

UYGUR HALK KOŞAKLARI^(*)

Şekür TURAN^(**)

Kazakistan'a yerleşmek zorunda kalan Uygur Türkleri kendi kültürlerini ve folklorlarını muhafaza etmek çabası içindedirler. Bunun için yöneticilerin verdiği mahdut imkânları zorlayarak Uygur Türkçesinde yayın yapmaktadırlar. Bu yayınlardan biri de "Uygur Halk Koşakları" (Uygur Halk Şiiri) isimli eserdir. Bu eserde 60 adet halk şiiri yer almaktadır. Şiirlerin büyük bir kısmı derlenmiş veya eski kitaplardan alınmış şiirler olup, konu itibariyle çeşitlilik arz eder. İçlerinden en ilgi çekici olanları "Kırkbir Yalğan" (Kırkbir Yalan) ile "Elley" (Ninni) koşmalarıdır.

Burada eserin 165. sayfasında yer alan "Elley (Ninni)"den ikisinin aslımı ve Türkiye Türkçesine çevrilmiş olanını sunmak istiyorum:

Aslı

Elley-elley cytay men
Sanga tilek tiley men
Sendin umutler kütüp
Sanga behit tiley men
Hayatımda köngül hoşam elley
Kara közüm aklı hoşum elley
Asmandiki ay yoltuzum elley
Sayrap turgas bulbulum elley

Tercümesi

Ninni ninni söyleycyim
Sana dâlekte bulunayım
Senden çok şey ümit edip
Sana baht dileyycyim
Hayatımda gönlümün neş'esi ninni
Kara gözlüm aklım fikrim ninni
Gökteki ay yıldızım ninni
Güzel öten bülbülüm ninni

YOZGATLI NAZİ'DEN İKİ ŞİİR

Hazana uğrattı ömrüm bağı
Esenler hep mihrican mıdır bilmem.
Erittî suz-i gam ciğer yağını,
Yanmadık bir tatlı can mıdır bilmem.

Dilşad idim devran eyledi berbat,
Kimden şekvâ edem kimden istimdât,
Eyler dil-i şeyda subha deki feryât,
Gözden akan yaş mı, kan mıdır bilmem.

Olmadı müyesser visale ermek,
Nâzî o hakıpayı yare yüz sürmek
Aşık öldürmekle iftihar etmek,
Bir özge şöret mi şan mıdır bilmem.

* * *

Hasretle çektiğim derd ile gamlar
Padişahı hubanıma yazılsun
Nuşetmek halini cam ile semler
Devası ah lokmanıma yazılsun

Hicirin döşüme etti isabet
Cefayı cevrinle ey çeşm-i afet
Bilirim derdime yoktur ifakat
Bir kez halim sultanıma yazılsun

Süzme yâr gözlerin bayıncasına
Can attım ruhların güllüncasına
Gezdiğim ey Nazi mecnuncasına
Serlevha-i divanıma yazılsun

(*) Toplayan: A. Halidun Almata 1977, 192 s.

(**) Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Uzmanı.

I. MİLLETLERARASI TÜRK HALK EDEBİYATI VE FOLKLOR KONGRESİ'NİN ARDINDAN

Ali YAKICI(*)

11-12 Ekim 1988 tarihinde Konya veni bir kültür ve sanat olayına sahne oldu: I. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folklor Kongresi. . .

Kongre, sempozyum ve seminerlerin amacının ilk plânda ilmî görüşlerin, ilmî buluşların ortaya konması ve bilim dünyasına tanıtılması olduğu muhakkaktır. Fakat bununla birlikte, aynı saha da çalışma yapan insanların il ve ülke duvarlarını aşarak birbiriyle tanıştığı, çalışmalarını hakkında bilgi verdiği bilgi ve düşünce alış verişinde bulunduğu gerçeği de gözden uzak tutulmamalıdır. Dolayısıyla bu toplantılar, hem bilgi alış verişinin yapıldığı, hem de dostlukların kurulup pekiştirildiği organizeler olması bakımından önemlidir. Bu durum, Konya'da gerçekleştirilen, Selçuk Üniversitesi Rektörlüğü'nü tertip ettiği bu kongrede bir defa daha yaşanmış ve görülmüştür.

Kongre, Tertip Heyeti Başkanı ve Selçuk Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Halil Cin tarafından açılmıştır. Konuşmasında, selçuk Üniversitesi'ni bir kültür olimpiyatları merkezi haline getirme çabasında olduklarını belirten Cin, halk edebiyatı ve folklorun tarihi gelişmesi, millet hayatında oynadığı rol ve önemine temas etmiş, Türk halk edebiyatı ve folklorunun içinde bulunduğu durumu değerlendirmiş ve problemlerine değinmiştir. Milletlerarası olduğu için açış konuşması Fransızca olarak da tekrarlanmıştır.

Kongreye Türkiye'den katılan delegeler adına bir konuşma yapan ve Selçuk Üniversitesi'ndeki görevine kısa bir süre önce başlayan Prof. Dr. Saim Sakaoğlunun da Kongrenin normal seyri içindeki aktif rolü ve yakın alâkaları, katılanları çok memnun bırakmıştır.

Başta Çin Halk Cumhuriyeti olmak üzere Sovyetler Birliği, Federal Almanya, Finlandiya, Yugoslavya, Çekoslavakya, Romanya, Kıbrıs, İran, İtalya gibi çeşitli ülkelerden de bilim adamı ve araştırmacının katıldığı Kongre üç oturum halinde gerçekleşti. Oturumlara göre konuşmacılar ve tebliği başlıkları sırasıyla şöyledir:

I. Oturum:

Başkanlar:

Prof. Dr. Bahaeddin Ögel,

Dr. Xénia Celmarova

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Örcün Barışta(Türkiye);

"Doğu Karadeniz Bölgesi el sanatları."

Tursunay Sakim(Çin Halk Cumhuriyeti);

"Uğurlu sayılar inancı."

Dr. Mehmet Önder(Türkiye);

"Konya'nın bilinmeyen halk

Çağatay Koçar(Federal Almanya);

"Türkistan halk edebiyatında Nasrettin Hoca."

Ali Öztürk(Türkiye);

"Türk efsanelerinde Şamanizmin izleri."

Ali Yakıcı(Türkiye);

"Konya aşıklık geleneği içinde Âşık Mehmet'in yeri".

(*) Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Ed. Eğt. Böl. Araştırma Görevlisi.

Golam Gafuroğlu(Çin Halk Cumhuriyeti):
"Uygur halk tarihi şarkıları hakkında."
Nevzat Türkten(Türkiye);
"Türk folklorunda asker mektupları".

II. Oturum:

Başkanlar:

Prof. Dr. Örcün Barışta, **Prof. Dr. Mihail P. Guboğlu**.

Konuşmacılar:

Dr. Eren Akçiçek (Türkiye);
"Anne sütü ile ilgili âdet ve inançlar, Türk halk hekimliğinde anne sütü."
Dorit Klebe-Wontroba(Federal Almanya):
"silifke kaşık oyunları."
Harid Fedâi(Kıbrıs);
"Kıbrıs'lı Âşık Kenzi'nin destanları."
İrfan Ünver Nasrattinoğlu(Türkiye);
"Afyonkarahisarlı Nancei Ahmet."
Muhtarkan Orazbayoğlu Abaylat(Çin Halk Cumhuriyeti);
"Hasan Evliya hakkında."
Prof. Dr. Saim Sakaoğlu(Türkiye);
"Anadolu efsanelerinde "pınarda kaybolan tes" motifi ve yayılma sahaları üzerine."
Doç. Dr. Hamdi Hasan(Yugoslavya);
"Yugoslavya'da Silistre kalesinin 1779 yılında Ruslar tarafından kuşatılması ile ilgili tesbit edilen destanlar."

III. Oturum:

Başkanlar:

Prof. Dr. Saim Sakaoğlu, **Harid Fedâi**.

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Mihail P. Guboğlu(Romanya);
"Oğuz/uz(Gaga/uz) halk edebiyatı folklorundan bir-iki tarihi efsane ve bir demet tarihsel türkü."

Nail Tan(Türkiye);
"İllerimizin meşhur folklorik özellikleri".

Habib İdrisi(İran);

"İran'da yaşayan azeri Türklerinin düğün merasimleri."

Metin Ergun(Türkiye);

"Özbek Türklerinin intizar destanı."

Doç. Dr. Kamil Nerimanoğlu Veliyev
(Çekeslovakya);

"Türk ve Slovak halk edebiyatları arasındaki benzerlik."

Ferhat Kurban Karahanlı(Çin Halk Cumhuriyeti);

"Çağatayça tarihi bir musiki mecmuası üzerine."

Konuşmacılara pilaketlerin verilmesinden sonra Kongre, Rektör Prof. Dr. Halil Çin tarafından yapılan kapanış konuşmasıyla sona ermiştir.

Kongrenin açılışında bir konuşma yapan Federal Almanya Cumhuriyeti Türkiye Büyükelçisi Dr. Eckehart Eickhoff'ın toplantıyı onurlandırması ve ünlü şarkiyatçı Anna Maria Chimell'e Selçuk Üniversitesinin fahri doktorluk ünvanının verilmesi sevindirici bir husus olurken, Kongreye Elazığ'dan katıldığı halde babasının ölümü üzerine "Bingöl efsanelerinin Türk efsaneleri içindeki yeri" konulu tebliğini sunamadan Konya'dan ayrılan Yard. Doç. Dr. Ali Berat Alptekin'in durumu üzüntü vermiştir.

Ayrıca, Türkiye'nin tanıtılması için yoğun çaba sarfedildiği günümüzde, böylesine geniş muhtevalı olan ve büyük ilgi gören milletlerarası bir toplantıya TRT Televizyonunun ana haber bülteninde yer vermemiş olması dikkat çekmiş ve üzüntü yaratmıştır.

YOZGATLI HÜZNÎ'DEN BİR KİTÂ

Senin ta'na sînemi itdim hedef ben râzıyım
Hânc-i nazm-ı atkın köhne bir enkâzıyım
Gence mâlik kasr-ı kâşâne değil virânedir
Ol sebebden bir numûne sâl-i hurde mâzıyım